

סיכום דיון שולחן עגול בנושא:

"כיצד ניתן להתמודד עם אתגרי ההון האנושי בחברה הערבית?"

מסמך זה מהווה את תמצית הדיונים שנערכו במסגרת השולחן העגול, מתוך מטרה לשתף את הקהל הרחב בעיקרי הדברים. בקריאת המסמך יש להביא בחשבון שמדובר בתמצית הדיון ולא בפרוטוקול מלא. יודגש, כי הדברים מייצגים את עמדותיהם האישיות והמקצועיות של חברי הפורום ואינם מייצגים בהכרח את העמדות הרשמיות של הגופים אליהם הם משתייכים.

הדוברים מובאים כאן לפי סדר הדברים במהלך הדיון.

תאריך המפגש: 31.03.19

בהנחיית פרופ' עומר מואב, מכון אהרן למדיניות כלכלית; בית ספר טיומקין לכלכלה, הבינתחומי הרצליה

דברי פתיחה:

פרופ' צבי אקשטיין, ראש מכון אהרן למדיניות כלכלית; דיקן בית ספר טיומקין לכלכלה, הבינתחומי הרצליה

ברוכים הבאים, תודה על האירוח בטייבה, אני חושב שאנחנו נהפוך את נושא השולחנות העגולים לעניין קבוע ונתארח, אני מקווה, מידי פעם בערים בחברה הערבית. אחד הנושאים החשובים שאנחנו נרצה לעבוד עליו הוא נושא התשתיות, אפשר לראות שכאשר מסתיימים הישובים היהודיים, נכנסים למסלולים יותר צרים, צפופים וגדושים.

אני רוצה להתנצל בשמו של כבוד השופט סלים ג'ובראן, יו"ר הוועדה המייעצת לתכנית בחברה שלוש נקודות עיקריות: נשאל כאן מה הוא האקס פקטור ב"תוכנית יכולות". ואני אכן תוהה, כיצד זה שניסים, וירדנה מיכולות פועלים בתחום קרוב ל 15 שנה, וזה גם מצליח בבית ג'אן משנת 2013, ועדין שואלים מדוע זה מצליח? אני תוהה מה צריך עוד לקרות? כמה עוד מחקרים? כמה עוד ניירות? בשביל שמישהו יבין שמונח מתחת לפנס רעיון, שאפשר לקחת אותו ולעשות בו שימוש. וזה פשוט לא קורה. חבל.

סוגיית הזהות. לא צריך להגיד בשולחן הזה שצמח שהשורשים שלו לא במים- לא יכול לצמוח. ככה זה זהות. ילד צריך שורשים. וצריך להשקיע בזה. אם אנחנו לא נשכיל להשקיע בפיתוח הזהות, ילדים מהחברה הערבית לא יצמחו. פעם אחת זה יכול להיות תוכנית בתחום הזהות, ופעם שנייה תוכנית של "חליפה אישית" שהרגע שמענו עליה. ולא אנחנו בשולחן הזה ולא משרד החינוך מלמעלה, יגיד מה הפתרונות הנכונים. המשרד צריך להסכים לייצר אלטרנטיבות, לתקצב, לאפשר למנהלי התיכונים כל אחד לבחור את התכנית שמתאימה לו אחרי שהיא כבר עובדת וקיימת. יש הרבה ישיבות כאלה ועוד ניירות – ולא מאפשרים למנהלים לבחור בסוף.

נקודה שנייה- אם אנחנו מדברים על ההון האנושי, יש את התכנית הלאומית של המל"ג, ואת התכנית "ישר לאקדמיה" ושלל תכניות לאקדמיה. לצד זה יש גם את המכללות הטכנולוגיות שאנחנו יודעים שלומדים בהן הרבה סטודנטים ערביים. כל הכלים שמדינת ישראל מפתחת לטובת האקדמיה – לאקיימים במקביל למכללות הטכנולוגיות. אני לא יודעת מי מתבונן על ההמלצות האלה. למשל- המועצה הלאומית לכלכלה. אולי היא יכולה להיות המבוגר האחראי במדינת ישראל שיכול להתבונן בבזבז הזה - ולהסתכל על זה דרך משאבים. חבל אנחנו משקיעים כספים בצד אחד, שם זה צומח, ובצד שני- במכללות הטכנולוגיות, כאן זה נעצר.

הנקודה השלישית, זה סוגיית ההכוון, המכניזם. זה מתחיל לתפוס כיוון במכללות הטכנולוגיות, דרך מערכת חדשה שקוראים לה "עבודטא", דרך ישראל דיגיטלית. כדאי להתבונן על זה ולבחון מה מזה מתאים לעולם האקדמיה.

לסיום, לגבי הכספים. כשנאמר פה ע"י מנהלת תיכון, שלא צריך עוד כסף. זה מפתיע. כי את נהנית מכספים של רשת אורט, ומעמותה כמו "תובנות בחינוך" שצינת. זה הכל כספים פילנתרופיים. שורה תחתונה אני חושבת שצריך גם כסף תוספתי. רשת אורט על כל שקל שיש לה מהמדינה, מביאה גם כספים פילנתרופיים. צריך אז לדעת אך לעבוד עם הפילנתרופיה. תודה.

- הערבית, שהוא בחו"ל ואני מתנצל שהוא איננו, הוא נמצא במעקב מתמיד אחר הדברים.
- האתר של מכון אהרן בשפה הערבית מוכן ומופיע בו הרוב המשמעותי של החומרים.
- זאת עבודה משותפת עם אגף הכלכלן הראשי באוצר, ומאוד חשוב לנו לשמוע הערות על הדברים בהצגות שהם יעשו וגם כתגובה לנו, האם לדעתכם אנחנו ממוקדים על הדברים החשובים. תאירו את עינינו בנושאים נוספים שקשורים פחות בצד של החינוך, בצד של ההון האנושי בחברה הערבית שכדאי שנתמקד בהם.

הנושא מאוד חשוב לנו ויש לנו הרבה הון אנושי על השולחן הזה. תודה שבאתם, אנחנו מנצלים את הזמן שלכם במקסימום כדי שגם המגיבים וגם השיחה אח"כ תתמקד בלתת לנו רעיונות חדשים ובעצות איך לקדם את המחקרים.

עו"ד שועאע מנצור, ראש עיריית טייבה :

ברוכים הבאים לטייבה, תודה לכם שבעצם בחרת להיות כאן, לנו כתושבי טייבה מאוד חשוב מפגשים מקצועיים כאלה בכלל, גם השילוב של ערבים ויהודים עוזר למנף את התדמית של העיר שסבלה שנים רבות מתדמית שלילית במגזר. ברוך השם אנחנו כבר לא שם, האלימות פה ירדה בצורה דרסטית ע"פ המחקרים של המשטרה.

בנושא החינוך, אנחנו כל הזמן משתפרים, הבוקר קיבלתי את תוצאות הבגרות בהם אנחנו עומדים על 82% וזה נושא שמאוד משמח אותנו. בטייבה יש הברה בעיות שמאפיינות את החברה הערבית, מאחר שבחרתם בנושא שמאפיין כל חברה מודרנית או כל חברה שמכבדת את עצמה – עניין החינוך. הפערים בחינוך גדולים, אין מה לעשות, אני פוליטיקאי ואנחנו חייבים להבין את המגבלות הפוליטיות של החברה הישראלית שסועה בתוך עצמה. אנחנו מבינים איפה אנחנו נמצאים, אנחנו רוצים לצמצם את הפערים האלה בין הערבים והיהודים, מחקרים כאלה זאת ההזדמנות שאנחנו נלמד מהם כמה שיותר.

תודה שבחרתם בטייבה, תודה לכל מי שעמל כאן, תודה לסאמר, אנחנו גאים שהוא בן טייבה, אנחנו גאים לאן שהוא הגיע. תודה לכם ואנחנו מקווים שיהיה לנו ערב מהנה.

הצגת המחקר בנושא "מערכת החינוך וההשכלה הגבוהה בקרב ערביי ישראל"
את השקפים המלאים ושקפים נוספים ניתן למצוא במצגת עצמה

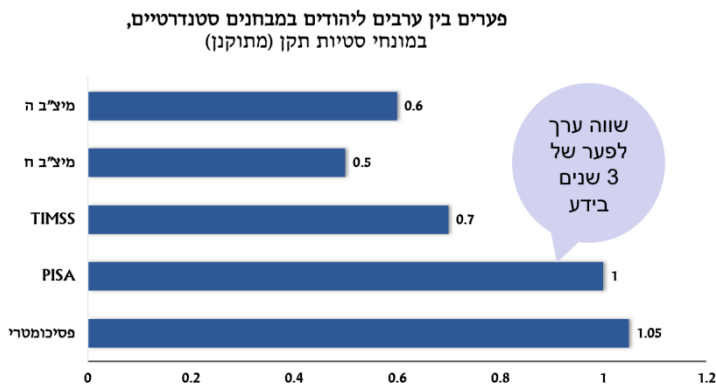
גב' מריאן תחאוכו, מכון אהרן למדיניות כלכלית,
הבינתחומי הרצליה

שלום אני מריאן ממכון אהרן, זה בעצם המשך למה שהצגנו בשולחן הקודם, אני אתן תזכורת לדברים שראינו שם, במחקר הקודם ראינו שההכנסה של משק בית ערבי הוא מחצית מההכנסה של משק בית יהודי, 22 אלף מול 11 אלף.

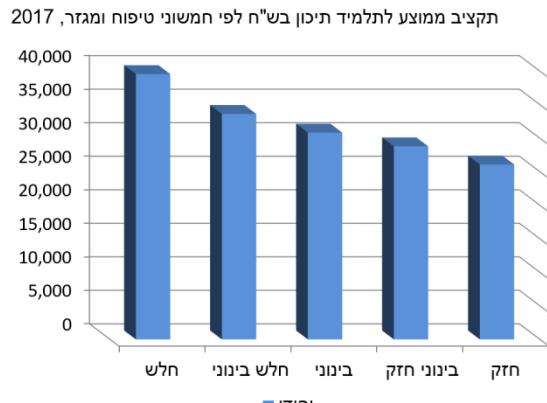
כאשר בחנו את הגורמים לפערים האלה, ראינו שבין 50% ל-70%, תלוי איך מסתלקים על זה, מפערי ההכנסה, מקורם בפערים ברמות ההון האנושי.

הפערים האלה לא מתחילים בשוק העבודה, הפערים האלה בין ערבים ליהודים מתחילים כבר בשלב של בית הספר כפי שאתם יכולים לראות בנתונים כאן.

חלק משמעותי מהפערים בהון האנושי נוצר בגילאים המוקדמים- לפי מבחנים

פערים גדולים בתקצוב בין יהודים וערבים בתיכון

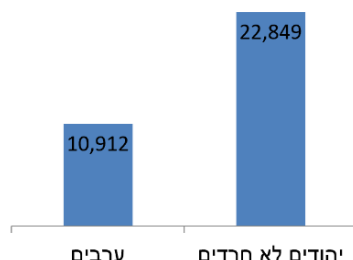

מה שאתם רואים כאן זה בעצם הפערים במבחנים : מיצב בכיתה ה', מיצב בכיתה ח', הTIMSS שהוא מבחן בינלאומי שעושים בכיתה ח', PISA בגיל 15, רואים את הפערים במונחי סטיות תקן.

מי שלא רגיל להשתמש במונחים האלה רק להבין את המשמעות של הדברים, למשל אם מסתכלים על המבחן PISA, אז סטיית תקן אחת משמעותה פער של 3 שנים בידע של היהודים מול הערבים. כלומר, הידע של תלמיד ערבי בגיל 15 הוא כמו הידע של תלמיד יהודי בגיל 12, זו המשמעות של הפער הזה. לא מפליא, כאשר אנחנו מסתכלים בפערים הגדולים בתקצוב של התיכונים.

ההכנסה של הערבים מהווה מחצית מההכנסה של היהודים הלא חרדים

הכנסה כלכלית ממוצעת של משקי הבית
כשראש משק הבית בגילאים 30-54

70%- 50%
מפערי ההכנסה
מקורם בפערים
ברמת ההון
האנושי

בגרף הבא רואים את התקציב לתלמיד היהודי, כמו שניתן לראות, ככל שהתלמידים מגיעים מרקע חלש יותר כך התקציב הולך וגדל.

כשמסתכלים על התלמידים הערבים, זה לא בדיוק נראה ככה. במדד טיפוח חזק אין תלמידים ערבים.

כמו שניתן לראות, זה לא דיפרנציאלי, מה שאומר שכלל שהתלמידים חלשים יותר כך הפער בין היהודים לערבים הולך וגדל.

פערים גדולים בתקצוב בין תלמידים יהודים וערבים בתיכון: אין טיפוח במגזר הערבי

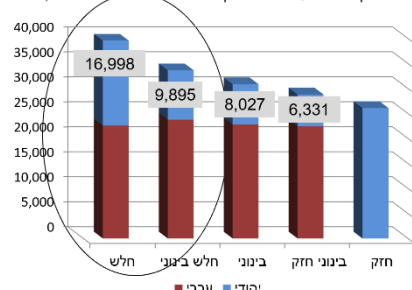
כאשר 88%, כמעט 90% מהתלמידים הערביים נמצאים בפער של כמעט 17,000 שקלים מבחינת תקצוב של מערכת החינוך, אנחנו לא מדברים פה על התקציב שבא לאחר מכן במועצות, הורים וכן הלאה.

88% מהתלמידים הערבים משתייכים לבתי ספר בשני החמישונים החלשים

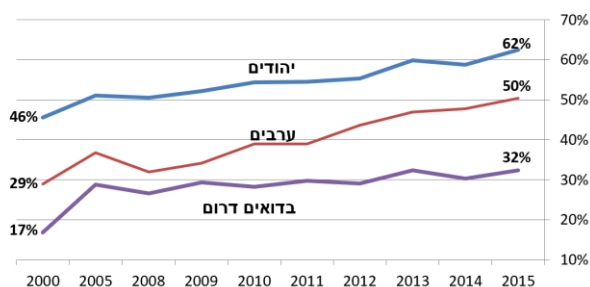
הפער בחמישונים אלו מגיע ל-17,000 ש"ח לתלמיד לשנה

תקציב ממוצע לתלמיד תיכון בש"ח לפי חמש-טיפוח ומגזר, 2017

ובקרב הבדואים הפער גדול וגדל

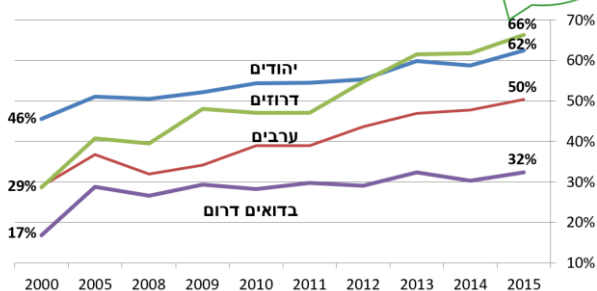
שיעור הזכאים לבגרות מתוך קבוצת הגיל

זה בא לידי ביטוי, כפי שאתם רואים בזכאות לבגרות, זכאות בקבוצת הגיל, אתם רואים פה את הפערים הגדולים בין יהודים וערבים, אמנם הפער מצטמצם אך הוא עדיין יחסית גדול, אם אני מוציאה את החרדים מהקבוצה של היהודים אז הפער הרבה יותר גדול מזה.

ובקרב הדרוזים הפער נסגר

שיעור הזכאים לבגרות מתוך קבוצת הגיל

כיצד?
הגדלת
תקציבים?

הבדואים בדרום נמצאים הרחק מאחור, כאשר הפער בינם לבין היתר הולך וגדל, רק מעיד על המצב שם. אבל, הדרוזים מראים שאפשר גם אחרת, הדרוזים שהיו באותו מקום בדיוק בשנות ה-2000, לא רק שהם צמצמו את הפערים עם היהודים, אלא עקפו אותם.

היום הזכאות בבתי הספר הדרוזים יותר גבוהה מאשר בבתי הספר היהודים, השאלה שנשאלת היא כיצד עשו את זה? האם זה בגלל שהגדילו תקציבים?

עמותת יכולות מיסודה של קרן רש"י בהובלת
נסים כהן מפעילה שתי תכניות בתיכונים:

תכנית חסם

תלמידי יא'-יב' החסרים
עד שני מקצועות לבגרות

תכנית סטארט

התלמידים בעלי ההישגים
הנמוכים ביותר בשכבה ט'

תכניות אלה מופעלות בתיכונים היהודיים, הדרוזים והבדואים בדרום.

האם הדרך האפקטיבית ביותר לצמצום הפערים
הוא השקעה בתלמידים החלשים ביותר?

כדי לענות על השאלה נעבור לתכנית של עמותת יכולות מיסודה של קרן רש"י, בהובלת נסים כהן, שמפעילה 2 תכניות בתיכונים החלשים מבחינת המצב הסוציו-אקונומי של התלמידים.

תכנית אחת היא תכנית "חסם" שלוקחת את התלמידים שבעצם חסר להם מקצוע אחד או שניים, יש להם מקצוע אחד שמהווה חסם לקבלת בגרות ונותנת להם תגבור באותו מקצוע כדי שיוכלו לעבור ולקבל בגרות.

התכנית השנייה, שהיא הרבה יותר מאתגרת היא תכנית "סטארט", תכנית סטארט היא ייחודית במובן הזה שהיא לוקחת את התלמידים החלשים ביותר, כלומר בכיתה ח' בודקים את הציונים של התלמידים ואת הממוצע, לוקחים את השכבה החלשה ביותר שהמערכת איבדה בהם תקווה שיצליחו להגיע לבגרות בכלל ומביאים אותם לבגרות מלאה, תוך שלוש שנים. מלמדים אותם בקבוצות נפרדות, בשיטה קצת שונה ממה שמקובל בכיתות האלה, בשביל להביא אותם לבגרות מלאה רגילה.

התכניות האלה מופעלות בתיכונים היהודיים, הדרוזים והבדואים בדרום בהיקפים די דומים, אבל בגלל שהדרוזים הם קבוצה מאוד קטנה, הם מכסים כמעט את כל המגזר הדרוזי ולכן אנחנו גם רואים את התוצאות ברמת המגזר.

משתתפי התוכניות הגיעו לשיעורי זכאות קרובים
למדי לשאר התלמידים עם שיעורי אי נשירה גבוהים

זה העלה לנו את השאלה, האם הדרך האפקטיבית ביותר לצמצום פערים היא להשקיע בחלשים ביותר? כדי להעלות את הזכאות אפשר לעשות זאת לא רק דרך השקעה באלה שנמצאים באמצע. השאלה מה היתרון של להעלות את זה בקרב החלשים ביותר, ועל זה נענה בהמשך.

אני רק אתאר את התיאור הסטטיסטי בקרב התלמידים שמשתתפים, בתכנית חסם, 0% נשירה ובקרב התלמידים שמשתתפים בתכנית הזכאות לבגרות היא יחסית גבוהה והיא מעל לממוצע במגזרים האלה.

נעבור לסטארט, כמו שאמרתי תכנית הרבה יותר מאתגרת ומעניינת. זה הפרופיל של התלמידים שמשתתפים בתכנית הזאת, זה היה הממוצע שלהם בכל המקצועות עד כיתה ט' 35-42, הסיכוי של תלמיד כזה לסיים י"ב עם בגרות מלאה היא כמעט אפסית. לא רק המערכת לא מאמינה בהם, התלמידים עצמם כנראה לא מאמינים שהם יעברו את הבגרות בשלב הזה. מבחינת השפעה על הנשירה, אנחנו רואים שכמעט 90% מהתלמידים שמתחילים את התכנית הזאת גם מסיימים אותה בכיתה ביי"ב. לא רק זה, אלה שיעורי הזכאות לבגרות רגילה, של התלמידים האלה, שככה הם התחילו בכיתה ט'. כדי להבין את המשמעות של המספרים האלה אני מציגה לכם מה הזכאות בקרב יתר התלמידים באותם בתי ספר שלא השתתפו, החלשים ביותר וכל היתר. אפשר לראות שהפערים לא גדולים, כלומר מצליחים להביא את התלמידים החלשים ביותר כמעט לאותם שיעורי זכאות כמו של יתר התלמידים בבית הספר.

כדי לבדוק את האפקטיביות של התכניות האלה עשינו מחקר כדי לראות את ההשפעה של התכנית על הבית ספר, כלומר השפעה של התכנית ברמת הזכאות הבית ספרית.

חסם

זכאים לבגרות מהמשתתפים	דרוזים
85%	
יהודים	80%
בדואים	78%
0% נשירה מהתיכון בקרב משתתפי התכנית	

סטארט

זכאים לבגרות ביתר השכבה*	זכאים לבגרות מהמשתתפים	לא נשרו מהתיכון מהמשתתפים	ממוצע ציונים ב-ט'	
92%	89%	91%	35	דרוזים
89%	73%	88%	42	יהודים
58%	52%	91%	42	בדואים

* חלק מיתר התלמידים משתתפים בתוכנית חסם

תיאור המחקר: האם ניתן להעלות את שיעור הזכאות לבגרות ע"י השקעה בחלשים?

שיטה 1: השוואת הזכאות הבית ספרית בשנת 2017 בין בתי ספר שהשתתפו בתכנית לבין יתר בתי הספר בארץ: רגרסיה של הזכאות כפונקציה של השתתפות בחסם ובסטארט, מגזר ומאפיינים שונים של בתי הספר.

שיטה 2: הפרש הפרשים: הסתכלנו על הפערים בשנת 2017 בזכאות בין בתי ספר שהשתתפו בסטארט לבין כאלה הדומים להם במאפיינים, לעומת הפער שהיה טרם תחילת התכנית.

הממצאים שיוצגו הינם ראשוניים ומבוססים על נתונים חלקיים:

- ❖ התייחסנו לזכאות בקרב מסיימי י"ב ולא מתוך השנתון.
- ❖ ההשוואה היא ברמת בתי הספר מבלי להתייחס לשיעור התלמידים בתכנית.
- ❖ מספר בתי הספר המשתתפים הינו קטן, יש לעבור לנתונים ברמת התלמיד.

יש לקחת זאת בחשבון בפרשנות של הממצאים

לשם כך השתמשנו בשתי שיטות, שיטה אחת זה לקחנו את כל בתי הספר בארץ שמגישים לבגרות ובדקנו האם יש פער בין בתי ספר שמשתתפים בתכנית חסם ובתכנית סטארט לבין יתר בתי הספר, כאשר אנחנו שולטים במגזר (דרוזי, יהודי, ערבי ובדואי דרום) ובמאפיינים נוספים של בתי הספר שזה מדד טיפוח, שנות וותק של המורים, ממלכתו ממלכתי דתי וכך הלאה.

שיטה שנייה שהיא מקובלת בכלכלה, זה בעצם להסתכל על הזכאות לפני תחילת התכנית ואחרי תחילת התכנית, כמובן, החוכמה זה לא להסתכל רק על בתי הספר שהשתתפו כי לפני ואחרי יכולים להשפיע עוד דברים חוץ מהתכנית עצמה. מה שאנחנו עושים זה להסתכל על בתי ספר שהשתתפו לפני ואחרי ובתי ספר שלא השתתפו, אבל דומים במאפיינים שלהם לאלה שכן, ורואים מה היה הפער בהתחלה, והאם הפער גדל אחרי הפעלת התכנית.

בשלב הזה חשוב לנו להגיד שהנתונים שלנו, בינתיים, הם נתונים חלקיים, אני מסתכלת על נתונים שהם ברמת בית הספר. למשל, אנחנו מתייחסים לזכאות בקרב מסיימי י"ב ולא מתוך השנתון אבל כשבדקים זכאות זה בעצם מספר הזכאים חלקי מספר המסיימים. תכנית סטארט ותכנית חסם לא מגדילים רק את המונה, רק את מספר הזכאים, אלא הם מגדילים גם את המכנה, כי הם מונעים נשירה. לכן, התוצאות שתראו, המספרים שתראו, הם כנראה מוטים כלפי מטה. שוב, ההשוואה היא ברמת בתי הספר, אני לא מתייחסת לכמה מתוך התלמידים שבאמת זקוקים לתכנית הזאת משתתפים בתכנית. בית ספר שבו 50% זקוקים לתכנית ואתה מפעיל רק על 10% התוצאות שנראה יהיו פחות משמעותיות מאשר אם נפעיל את זה על כל מי שבאמת זקוק לו.

מספר בתי הספר המשתתפים הינו קטן, מבחינה סטטיסטית יש לי מעט מידי תצפיות, לכן היכולות שלי לקבוע בכמה בדיוק זה משפיע היא קטנה, הפתרון לזה הוא לעבור לנתונים ברמת התלמיד, אם אני אדע את הנתונים של כל התלמידים שהשתתפו בתכנית אז מספר התצפיות שלי יגדל ובנוסף לזה, אני יכולה לראות איך זה משפיע על הנשירה וכך הלאה. ככה שהממצאים שלנו התחלתיים ובהמשך אנחנו נרחיב את המחקר כדי לתת תוצאות יותר מדויקות.

שיטה 1: השוואת הזכאות בשנת 2017

• **סטארט:** הזכאות בקרב מסיימי י"ב בבתי ספר המשתתפים בתכנית סטארט גבוהה בכ-5.3% בכל המגזרים.

• **חסם:** הזכאות בקרב מסיימי י"ב בבתי ספר המשתתפים בתכנית חסם גבוהה בכ-5.4% במגזר הדרוזי והיהודי. במגזר הבדואי התוצאות אינן חד משמעיות, ומחייבות בדיקה נוספת.

נעבור לתוצאות של השיטה הראשונה, השוואה של הזכאות של כל בתי הספר בשנה 2017, מה שרואים בתוצאות הרגרסיה הזו, שאני אומדת בעצם את שיעור הזכאות בבית הספר כפונקציה של השתתף לא השתתף בכל אחד מהתכניות וכל המאפיינים של בתי הספר.

ומה שאנחנו רואים שבתי הספר שהשתתפו בסטארט הזכאות שם הייתה יותר גבוהה ב-5.3 נקודות האחוז בכל המגזרים, גם ביהודי גם בדרוזי, בדואים דרום.

באותה שיטה, חסם, חסם מוסיפה 5.4 נקודות האחוז במגזר הדרוזי והיהודי, במגזר הבדואי התוצאות דורשות בדיקה מעמיקה יותר, כיוון שמדובר באוכלוסיה שהיא יותר חלשה ואי אפשר להגיד הרבה בלי נתונים ברמת התלמיד, נתונים פרטניים. וגם אין עם מי להשוות אותם, כמו שראיתם בזכאות לבגרות, הם נמצאים כל כך למטה שאין עם מי להשוות אותם.

2. הפרש הפרשים לתיכונים יהודים: לא בתכנית ובתכנית

הגרף הזה, אני אנסה לפשט אותו. התוצאות של שיטת הפרש ההפרשים, הכוונה הפער שהיה לפני התחלת התכנית והפער ב-2017.

מה שאתם רואים כאן זה השוואה של יהודים ליהודים, בתי ספר יהודים שהשתתפו בתכנית, והשוואה לבתי ספר, יהודים, הדומים להם בכל המאפיינים אך לא השתתפו בתכנית. הזכאות לפני תחילת התכנית הייתה 64%, ב-2017 זה על ל 77%, זה עלייה שלא קשורה לתכנית – עלייה שהיא כלל מגזרית.

בתי הספר שכן השתתפו, היו בדיוק באותה נקודה לפני תחילת התכנית, מה שאומר שלקחנו בתי ספר שבמאפיינים שלהם הם היו מאוד דומים, לכן ההתחלה היא אותה התחלה.

אם התכנית לא הייתה מופעלת, בהנחה שהם היו עולים כמו בתי ספר הדומים להם, היינו מגיעים ל-77% אחוזי זכאות ב-2017 גם באלה שהשתתפו, מה שאומר שעדיין היו נשאר 23% תלמידים שלא זכאים לבגרות. מה קרה בפועל?

אלה שכן השתתפו בפועל הגיעו ל 86%, כלומר מתוך 23% מהתלמידים שהיו אמורים להיכשל, לא בהכרח בתכנית, אלה בכל הבית ספר, בזכות סטארט 40% מפרוטנציאל הכישלון נמנע או בזכות סטארט הקטנו את פוטנציאל הכישלון ב-40%, כאשר תזכרו ה-9% האלה הם בזכות התלמידים החלשים ביותר במערכת.

עשינו אותו דבר בשביל הדרוזים, לא היה לי למה להשוות את הדרוזים כי התכנית פועלת כמעט בכל המגזר ומדובר במעט מידי תצפיות אז היה די קשה למצוא בתי ספר דומים. מה שעשינו זה השוונו אותם לערבים, אתם זוכרים שהם התחילו באותה הנקודה ב-2000, כנראה המאפיינים של האוכלוסיות האלה זהות. אז השוואתי את הדרוזים שהשתתפו בתכנית לערבים שדומים להם ביתר המאפיינים.

הערבים התחילו מ-56% זכאות ועלו ל 67%, זו עלייה שנובעת מדברים אחרים שהם לא בתוך התכנית, הדרוזים התחילו בנקודה יותר גבוהה כי ההשקעה בדרוזים התחילה עוד לפני תכנית סטארט, מלכתחילה היה ביניהם פער. בהנחה שהתכנית לא הייתה מופעלת והם היו עולים בדיוק באותו קצב הם היו אמורים להגיע ל-85% זכאות. מה שאומר שהם היו אמורים להישאר עם 18% כישלון, בפועל הם הגיעו ל-91%.

סטארט הקטינה את אחוז הנכשלים מ-15% ל-9%, מכל 15 תלמידים שהיו אמורים להיכשל 6 עברו את הבגרות בפועל, בזכות סטארט. שוב ע"י העברת התלמידים החלשים ביותר במערכת.

האינדיקציה שלנו מהניתוח הראשוני שהתכנית עובדת, השאלה כמה היא עולה?

כמה התכנית עולות?

תכנית חסם

- 4,000 ש"ח למשתתף
- רבע מהשכבה משתתפים (לשנה אחת (במגזר הדרוזי))
- ↓
- עלות ממוצעת לתלמיד בשכבה היא 1000 ש"ח
- ↓
- עלות ממוצעת לתלמיד תיכון היא 333 ש"ח

תכנית סטארט

- 7,000 ש"ח בשנה למשתתף שכבר מקבל תקציב לתלמיד מתקשה
- ו-17,000 ש"ח למשתתף שאינו מקבל תקציב לתלמיד מתקשה
- בהנחה שרבע מהתלמידים משתתפים
- ↓
- עלות ממוצעת לתלמיד תיכון היא בין 1750 ש"ח - 4250 ש"ח

נתחיל מהתכנית היותר יקרה תכנית סטארט, תכנית סטארט לדעת כמה היא עולה פר תלמיד זה תלוי, האם אותם התלמידים המשתתפים מלכתחילה מקבלים את המגיע להם ז"א האם מקבלים תקציב של אתג"ר או מב"ר, או זה תלמיד שהבית ספר שלו לא מקבל את התקציב היותר גבוהה שמגיע לתלמיד מתקשה. אם מלכתחילה מקבלים את מה שמגיע להם זה עולם 7,000 שקל בשנה לכל תלמיד שמשתתף בתכנית, תוספת, מעבר לתקציב של משרד החינוך. אם הם לא מקבלים את מה שמגיע להם זה תוספת של 17,000 ש"ח לתלמיד. בהנחה שרבע

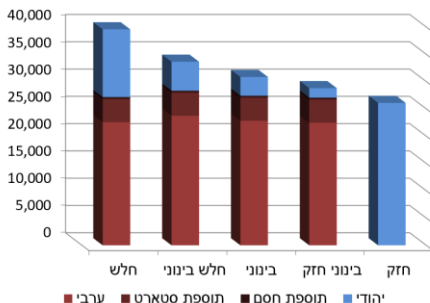
מהתלמידים משתתפים, בבתי הספר בהם פועלת סטארט רבע מהתלמידים משתתפים.

מה שאנחנו מקבלים בעצם, אם אני רוצה לחשב את התוספת תקציב פר תלמיד בבית ספר ולא פר תלמיד שמשותף. בעצם אנחנו מגיעים, תלוי מאיפה התחלנו, בין 1,750 ל-4,250 פר תלמיד בתיכון.

תכנית חסם, שוב זאת התכנית שלוקחת את התלמידים שלהם חסר מקצוע אחד נותנת להם קצת תגבור – כדי לעבור את הבגרות, התכנית הזאת עולה 4,000 ₪ למשתתף, תלמיד משותף פעם אחת בסמסטר אחד. בהנחה שרבע מהשכבה משתתפים, שזה מה שקורה במגזר הדרוזי וזה כנראה מה שיקרה במגזר הערבי, במוצע לתלמיד בשכבה זה עולה 1000 ₪.

פערים גדולים בתקצוב בין תלמידים יהודים וערבים בתיכון

תקציב ממוצע לתלמיד תיכון לפי חמשוני טיפוח ומגזר, 2017

אם נרצה לחזור לנתונים של תקציב פר תלמיד בתיכון צריך לחלק את זה ל-3 שנים, יוצא תוספת של 333 שקלים פר תלמיד בתיכון. אני רק מזכירה איפה היינו, מה היה הפער וכמה זה מהווה מתוך הפער ההתחלתי.

אלה התקציבים של התלמידים הערביים בתיכונים, אם אני מפעילה סטארט בכל התיכונים הערביים זה התוספת לתקציב פר תלמיד, בכל מדדי הטיפוח, בהנחה שכולם אני מתחילה בהיקף של 25% יכול להיות שהיו כאלה שנצטרך להפעיל פחות. זה המקסימום, אם מוסיפים גם חסם, זה התוספת – עדיין נשאר פער מול בתי הספר היהודים.

מסקנות ותוכניות להמשך

- תוצאות ראשוניות מהמחקר מראות שניתן להגדיל את שיעורי הזכאות לבגרות ע"י השקעה בחלשים ביותר.
- ההיפותזה שלנו היא שהשקעה בחלשים בחברה הערבית תתן אימפקט גבוה ע"י הורדת שיעורי הנשירה, הורדת רמות הפשע בקרב הנוער והעלאת הפרייון בשוק העבודה הן בטווח הקצר והן בטווח הארוך שבו מקצועות שאינם דורשים השכלה יעלמו מהעולם.
- יש להרחיב את המחקר לנתונים ברמה של תלמיד ולבחון השפעה על:
 - ❖ נשירה
 - ❖ זכאות לבגרות ביחס לשנתון
 - ❖ המשך ללימודים אקדמיים ותשואה בשוק העבודה.

המסקנות שלנו, כמו שאמרתי המחקר מראה שאפשר להגדיל את הזכאות לבגרות גם בהשקעה בחלשים ביותר, מדובר פה בתלמידים ששיעורי הנשירה הגלויים או הסמויים שלהם הם מאוד גבוהים. מדובר פה בנוער שאם הוא נושר ממערכת החינוך, הסיכוי שלו להיות מעורב בפשע הוא גדול פי 5 מנוער שנשאר במערכת החינוך. אנחנו מדברים על אוכלוסייה שבעוד 20 שנה, בעולם העבודה העתידי – לא יהיה מה לעשות איתם. כיוון שהם לא קיבלו שום הכשרה, הם סיימו י"ב כשאין להם שום השכלה או שום הכשרה.

לכן, לפי דעתנו ההשקעה בחלשים ביותר נותן תשואה, אם לא יותר גבוהה אז לא פחותה מלהשקיע דווקא בחזקים, התכנית שלנו בהמשך זה להרחיב את המחקר ולבוא עם תוצאות יותר מדויקות.

ברגע שיהיה לי נתונים ברמת התלמיד אוכל לבדוק את שיעורי הנשירה של התלמידים המשתתפים, עד כמה התכנית משפיעה על הנשירה או כמה היא מורידה אותו. אוכל לבדוק זכאות לבגרות ביחס לשנתון ולא ביחס למי שמסיים י"ב, בנוסף, יתרון מאוד גדול לנתונים האלה היא שאני יכולה לבדוק עלות תועלת, כמה התכנית עולה מול התשואה של התלמידים בהשכלה הגבוהה ולאחר מכן בשוק העבודה.

תודה.

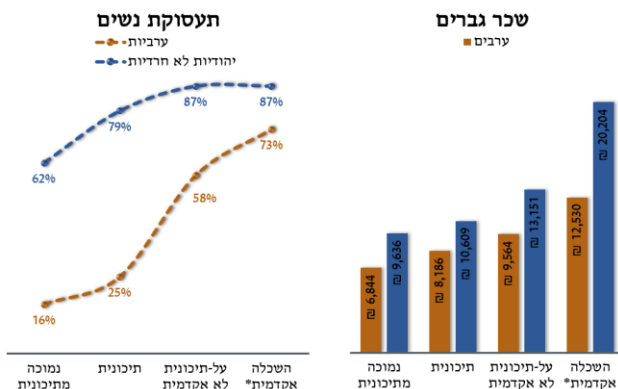
מר זאב קריל, אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר, משרד האוצר

ערב טוב, בהמשך למצג של מריאן שדיבר על התיכונים אני אדבר על ההשכלה הגבוהה, המגמות בהשתלבות של החברה הערבית במערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, ועל הסיבות מדוע יש פערים די רחבים בין האוכלוסייה היהודית הלא חרדית לבין האוכלוסייה הערבית בהשתלבות עם דגש לתופעת הלומדים בחול שהיא תופעה מאוד ייחודית לחברה הערבית. סה"כ מוטיבציה, כמו שראש העיר אמר, בחברה מודרנית להשכלה יש השפעה על התוצאות בשוק העבודה.

אצל ערבים ויהודים:

מה שרואים כאן, רואים את שני הנתונים הבולטים לצמצום הפערים בין ערבים ליהודים זה

ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר כך גם השכר והתעסוקה

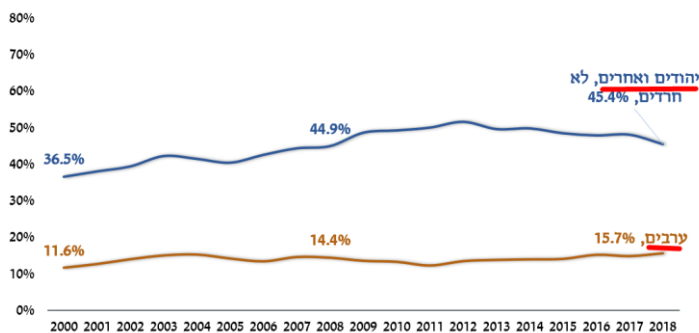
1. צמצום הפער בין הגברים היהודים לבין הגברים הערבים.

2. צמצום פערי התעסוקה בנשים.

מה שרואים בצד שמאל זה שכלל שנשים יותר משכילות בין אצל הערביות, בין אצל היהודיות כך שיעורי התעסוקה גבוהים יותר, כשרואים את העלייה חדה מאוד בקרב לערביות. מה שרואים בגרף בצד ימין זה שגם בשכר של הגברים ככל שרמת ההשכלה יותר גבוהה כך השכר החדשי יותר גבוה, עדיין יש פערים בכל רמת השכלה אבל זה גם נובע מאיכות, אפליה גאוגרפית ודברים אחרים, זה לפעם אחרת.

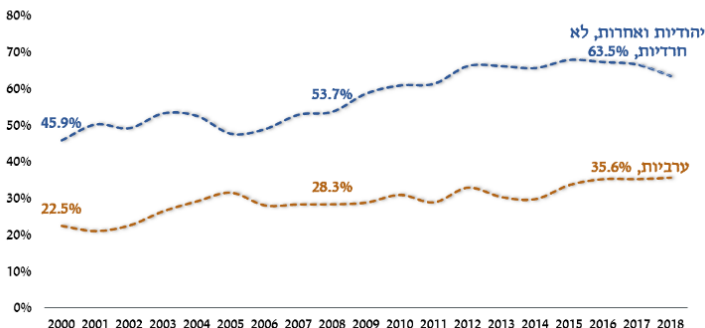
אז אני אתחיל בבעיות העיקריות לנגישות של האוכלוסייה הערבית להשכלה האקדמית בישראל, בדגש על בישראל. כשלפני שאראה את הנתונים חשוב לי להדגיש שני דברים, האחד זה שבחרנו למודד את הנגישות כאחוז המתחילים ללמוד השכלה אקדמית בישראל כאחוז מהשנתון, ולא בצורות אחרות. יש לנו אולי מאחורה של הראש שהאוכלוסייה הערבית מהווה 20% מהאוכלוסייה של ישראל אבל האמת היא שזה לא כל כך נכון, אם מסתכלים על השנתונים היותר צעירים כיום זה יותר קרוב ל-30%, זה משתנה לפי הגילים וזה קשור למגמות פירון הלידה בעבר, צריך להבין שיש שינויים ולכן צריך לחלק בשנתון הרלוונטי.

אם בוחנים את שיעור הסטודנטים החדשים משנתוני הגיל הרלוונטיים, לא עולה כי הפערים בהכרח מצטמצמים

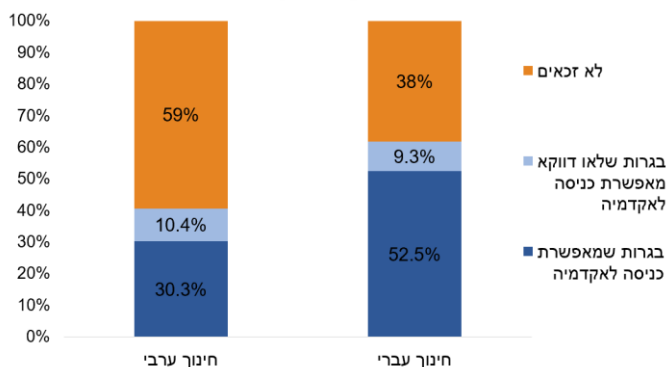
העניין השני הוא שבאוכלוסייה היהודית יש עלייה של משקל החרדים בתוך האוכלוסייה היהודית ואנחנו יודעים שחרדים פחות משתתפים בהשכלה גבוהה מתוך אידאולוגיה או מסיבות כאלה ואחרות. לכן מה שאנחנו נציג זה את שיעור הערבים והיהודים הלא חרדים שנכנסים למערכת ההשכלה הגבוהה מתוך שנתון לידה. כשעושים את זה מתברר שהתמונה היא מעט שונה ממה שהמל"ג והמת"ת מציגים. מה שאנחנו רואים זה שכאן אני מציג נתוני גברים. רואים דבר ראשון שבשנת 2018, 15 מתוך 100 גברים נכנסים ערבים צעירים נכנסים למערכת ההשכלה הגבוהה, זה בערך פי 3 מתוך האוכלוסייה היהודית הלא חרדית. אם מסתכלים על המגמה לאורך זמן אז רואים שהפערים לא הצטמצמו ואולי אפילו התרחבו מעט, אם בשנת 2011 כמעט 12 צעירים נכנסו למערכת השכלה גבוהה בישראל, 37 יהודים לא חרדים, הפער רק גדל, היה תוספת של 5 נק' האחוז אצל הערבים ו-10 נק' אחוז אצל היהודים הלא חרדים.

אם בוחנים את שיעור הסטודנטים החדשים משנתוני הגיל הרלוונטיים, לא עולה כי הפערים בהכרח מצטמצמים

אם בוחנים אותה מגמה לגבי הנשים, רואים שנשים נכנסות לאקדמיה הן אצל הערבים והן אצל היהודים, כך רואים מגמה חיובית בקרב הערביות יש יותר ערביות משכילות, אם בוחנים את הפערים בנקודות אחוז אז רואים שהפער לאו דווקא הצטמצם ואולי גדל מעט, אם לא רואים בחשבון את הירידה שהיא אולי סטטיסטית בשנים האחרונות אצל היהודיות הלא חרדיות.

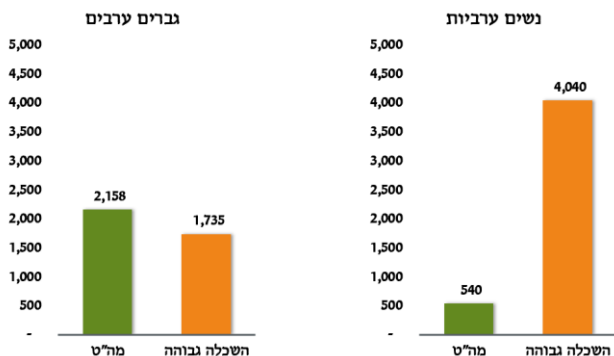
1. הרוב אינם ממשיכים ללמוד בשל פערים בהישגים הלימודיים בשלבי החינוך המוקדמים

השאלה הבאה ששאלנו את עצמינו זה איפה שאלה שלא משתלבים איפה הם נמצאים, התשובה מתחלקת ל3, הרוב לא נכנסים למערכת ההשכלה הגבוהה כי הם לא רכשו את הכישורים הרלוונטיים בגילים מוקדמים יותר. מה שמוגדר כאן זה מתוך שנתון של בני 18 בשנת 2016, כמה בחינוך הערבי וכמה בחינוך העברי בעצם סיימו את מערכת החינוך עם תעודה שמאפשרת להם ללמוד. רואים ש70% מהערבים סיימו או ללא תעודת בגרות בכלל או עם תעודה שלא מאפשרת כניסה לאקדמיה, זאת לעומת 50% אצל היהודים וזה כולל את החרדים. תעודת הבגרות שהיא "איכותית" זה בעצם 4 יחידות בגרות באנגלית ו"3" יחידות מתמטיקה.

2. גברים רבים לומדים במכללות הטכנולוגיות בפקוח משרד העבודה

בוגרי תואר ראשון בהשכלה הגבוהה ומסיימי מה"ט, שנת 2017

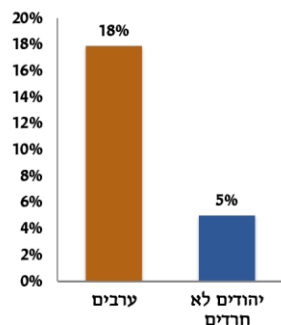

הנקודה השנייה, שחלק מהערבים משתלבים במערכת האל-תיכונית הלא אקדמית. כאן יש נתון מאוד פשוט, אם מסתכלים אצל הגברים הערבים ובוחנים כמה גברים ערבים בשנת 2017 סיימו את מערכת ההשכלה הגבוהה וכמה מהם הם בוגרי הכללות הטכנולוגיות בפקוח משרד העבודה (מה"ט).

רואים שבשנה נתונה, בעצם, יש יותר בוגרים של המערכת הלא אקדמית מאשר המערכת האקדמית, ז"א משתלבים באלטרנטיבות.

3. רבים פונים ללימודים מחוץ לישראל

שיעור בעלי התארים מחו"ל, בני 25-44

התופעה השלישית, שנרחיב עליה יותר, זה שרבים פונים ללימודים מחוץ לישראל, קצת קשה לכמת את התופעה של כמה בדיוק לומדים בחול. אני אנסה בשלוש שיטות.

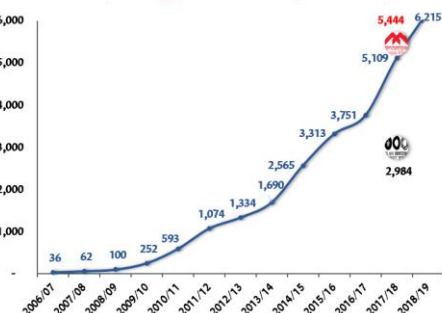
השיטה הראשה היא סקר פיאק, סקר שנעשה ע"י הלמ"ס ב-2015, שם שאלו את בעלי התארים האם למדת בישראל או בחו"ל, מבין הצעירים הערבים 25-44, 18% דיווחו שלמדו לא בישראל לעומת רק 5% יהודים, אנחנו יודעים שזה כולל דוקטורט.

זה אינדיקציה אחת אינדיקציה שניה, אנחנו מצטטים מאמר של ערער וחגיחה שהם בעצם בדקו כמו סטודנטים ערבים ישראלים לומדים בירדן, מזרח אירופה וכו' והם מצאו שסדר גודל של 11,000 צעירים ערביים לומדים בזמן נתון מחוץ לישראל. אם מכמתים את זה, אז זה אומר שסדר גודל של 25% מכלל הסטודנטים הערבים מקבלים את ההכשרה שלהם מחוץ לישראל.

בשנת 2012 שיעור הסטודנטים הערבים הלומדים בחו"ל עמד על 24% - 30%
(בעיקר ברש"פ ובירדן)
לעומת כ-4% מהסטודנטים הלא ערבים

בעשור האחרון חלה עלייה ניכרת במספר הסטודנטים שלומדים ברשות הפלסטינית

מספר הסטודנטים הערבים-ישראלים שלומדים באוניברסיטה האמריקאית בלג'ן (לומדים באנגלית) אשר עלותם מוערכת בכ- 25-30 אלף נ"ח בשנה

בשנת הלימודים 2016/17 למדו כ-6,416 סטודנטים ערבים ברשות הפלסטינית (2,055 נשים ו-4,361 גברים)

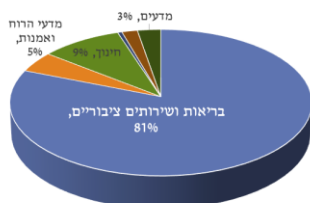
האינדיקציה השלישית זה נתונים שקיבלנו מהרשות הפלסטינית לגבי מספר הלומדים באוניברסיטה האמריקאית בג'נין, זה מוסד שבו הלימודים באנגלית, מוסד פרטי שעלות הלימודים בו היא בין 25-30 אלף שקלים בשנה. מה שרואים שם-2012 יש נסיקה בכמות הלומדים באוניברסיטה הזאת.

בשביל לקבל סדרי גודל, כרגע יש בג'נין 6,215 סטודנטים ערבים ישראלים שלומדים ואם מסתכלים על אוניברסיטת חיפה שהיא המוסד שמלמד הכי הרבה ערבים ישראלים בגבולות ישראל.

בעצם המסד שמלמד הכי הרבה ערבים ישראלים נמצא מחוץ לגבולות ישראל.

רוב מוחלט של הלומדים בחו"ל לומדים את מקצועות הבריאות

התפלגות תחומי הלימוד של ערבי ישראל שלמדו בג'נין, שנת 2018

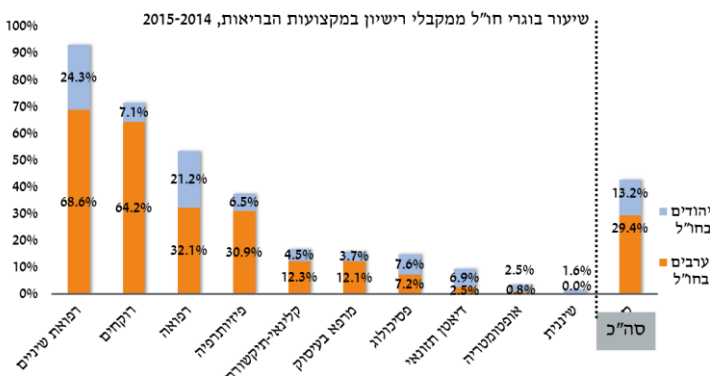

התפלגות תחומי הלימוד של הסטודנטים הערבים שלמדו בחו"ל, שנת 2012

אז השאלה היא מדוע רבים מהצעירים הערבים פונים ללימודים מחוץ לישראל, יש אני מניח הרבה תשובות אנחנו חשבו שיש דבר אחד שהוא מאוד בולט וזה לטעמינו הסיבה העיקרית. זה פשוט שהצעירים הערבים רוצים ללמוד, הביקוש שלהם למקצועות הרפואיים והפאר רפואיים הוא מאוד גבוהה, מצד שני ההיצע של הלימודים האלה בישראל הוא מאוד נמוך, כתוצאה הם מחפשים אלטרנטיבה, מה שרואים זה ש-80% מהלומדים בחול לומדים את המקצועות הרפואיים והפרא רפואיים.

בחלק ממקצועות הבריאות, רוב העובדים החדשים לא הוכשרו בישראל

אם להסתכל מה קורה אחר כך, האם אותם אנשים מקבלים רישיון ועוסקים במקצוע בישראל? כאן מה שרואים זה שיעור הערבים שלמדו בחול ומתוך מקבלי הרישיונות החדשים, למשל ברפואת שיניים בשנת 2015 כמעט משהו כמו 90% מרופאי השיניים החדשים בישראל למדו לא בישראל, שמתוכם 70% היו ערבים ישראלים.

אם מסתכלים על רוקחים זה בסביבות 64%. רופאים 32% וכך הלאה וכך הלאה.

לכן יש לנו המלצת מדיניות מאוד ברורה ומאוד פשוטה, הרעיון שלנו זה פשוט להגדיל את היצע מקומות הלימוד של המקצועות הרפואיים בישראל.

להגדיל את היצע מקומות הלימוד של המקצועות הרפואיים

יתרונות:

- ☐ בקרת איכות של המל"ג על הלימודים
- ☐ שילוב הצעירים הערבים בחברה הישראלית
- ☐ לימודים בעברית
- ☐ לימודים המוכוונים ומותאמים למערכת הבריאות הישראלית
- ☐ תרומה לתמ"ג

את הגידול בהיצע ניתן לממן במקורות פרטיים ו/או ציבוריים, ע"י הרחבת הפקולטות הקיימות או ע"י הקמת מוסד חדש שיתמחה בתחומים אלה.

היתרונות של זה הוא שיהיה בקרת איכות של המל"ג על הלימודים.

- הערבים יוכלו להשתלב בחברה הישראלית שבסופו של דבר האקדמיה היא מקום המפגש הראשון בין ערבים ליהודים.
- הלימודים הם בעברית, מכוונים לשוק העבודה המקומי ולמערכת הבריאות המקומית.
- תהיה תרומה לתמ"ג, כי אנחנו מעבירים פעילות מחו"ל לישראל.

אנחנו כרגע לא נכנסים לשאלה האם זה צריך לבוא ממקורות תקציביים או מקורות פרטיים, או אם הגידול בהיצע צריך לבוא ממקומות קיימים או ממוסדות חדשים אלא פשוט צריך להגדיל את ההיצע.

מגיבים:

מר וליד עפירי, בעלים, קבוצת עפירי

- אני מאוד שמח להיות כאן, אני רוצה להעיר כמה דברים על המצגות שהיו. אני רוצה להגיד בגדול – שאחד החסמים המרכזיים היעדרות אוריינטציה לחברה הערבית, שמטרת העל שלו זה פיתוח החברה הערבית ושילובה בחברה הישראלית – זה אחד החסמים המרכזיים שאני רואה.
- בשם כך, צעירים ערבים וצעירות ערביות נאלצים לצאת מתחום ההיכרות שלהם ולפנות למקומות אחרים כי אין חלל ריק, אין מקום שנשאר חלל ריק – וזה עוזר לאנשים להתפתח. רק במקומות שהן יכולים להעריך את החינוך, האקדמיה הישראלית לא מקבלת אותם בשל הקשיים שהצגתם. במצגת של מריאן, ידוע שחלק מהחסמים הם בגלל השפה הערבית וגם בגלל הדרישות הגבוהות, שמגבילים אותם מבחינת ציוני פסיכומטרי ודברים אחרים. מערכת החינוך בבתי הספר צריך לשים משקל כבד עליה ולעשות מערכת מיוחדת שתלמד את הצרכים האמתיים של החברה הערבית.
- הקבלה לאוניברסיטה הינה רק הנקודה הראשונה שדרכה ניתן לרכוש השכלה גבוהה, בייחוד עבור אוכלוסייה מוחלשת בחברה. זכותנו כחברה להקים אוניברסיטה שיש לה את היכולת לתת מענה לצרכים הייחודיים של הסטודנטים הערביים, לסייע להם להגיע לקו הסיום בהצלחה ולהשתלבות בשוק התעסוקה ולהתפרנס בכבוד.
- כאמור הסטודנט הערבי על אף קבלתם בזכות ולא בחסד נאלצים לעבור דרך ארוכה וחלק ניכר מהם לא שורדים אותם – מדובר בבזבוז משאבים גדול, אנחנו מייצרים מצב שבו עובדים רבים סובלים מחוסר יכולת להשתלב חזרה בחברה הישראלית.
- פעם דיברנו על אחוז הנושרים באוניברסיטאות, 60% מהתלמידים הערבים באוניברסיטאות כמעט, משנים את ההתמחות פעם אחת לפחות. הסטודנט נכנס, ואין לו את הכלים כי הוא לא חסום מספיק לאינפורמציה, וכשהוא מגיע להחלטות שהוא צריך להמשיך בהכשרה המקצועית שלו הוא מוצא עצמו לבד. אין הכוונה שתעזור לו לבחור את המקצועות המתאימים לו. זה אחד החסמים העיקריים בלבחור את המקצוע ולהמשיך בו באוניברסיטאות בישראל.
- כיום יש 7-8 אוניברסיטאות ו-40 מכללות מוכרות, אין אף אוניברסיטה אחת או מכללה אקדמית שמוכרת ביישוב הערבי או בחברה הערבית. כשאנחנו מסתכלים על החברה הערבית אנחנו צריכים לבוא מתוך הצרכים שלה ולא רק להכין תכניות שמתבססות על כל החברה בארץ. מה שצריך לבוא זה מתוך החברה ובשילוב עם האקדמיה הישראלית – אבל לא לבוא ולהציע את המקצועות המתאימים לחברה הערבית להשתלבות עתידית במונחת על החברה הערבית.
- היום יש דיילי של לפחות 10 שנים בין ההשתלבות האקדמית של החברה הערבית והרצון שלהם להשתלב בתוך האקדמיה ובתוך שוק העבודה העתידי של החברה הערבית. אנחנו לא יודעים לבחור את המקצועות המתאימים לנו כי אנחנו לא יודעים אלה דיילי של 10 שנים איפו אנחנו מתאימים.
- במצגת על תחום הרפואה, לא כולם רוצים להיות רפואיים אבל זה המקצוע החופשי היחיד המזדמן לנו, זה המקצוע היחיד שבו לא יצטרך הערבי ללכת אליו ובו הוא לא יצטרך את החברות הארציות הכלכליות של מדינת ישראל שהם יכולים להיות הגורם המרכזי לתעסוקתו. אנחנו לא משתלבים בחברות הכלכליות של הממשלה ולא בחברות בכלכליות שנמצאות במשק הישראלי.
- במאמר שנעשה ב-12 במרץ 2019 שטוען לגבי השינוי בדרישת שוק העבודה בשוק הישראלי. 50% מהעסוקים היום במקצועות בתעשייה במדינה ישראל ישנו את מקום המגורים שלהם על מנת להשתלב בתעסוקה. 50% יצטרכו לחפש מקצוע אחר לעסוק בו, אם להעביר את המסקנות האלה לחברה הערבית שהיא כבר דיילי של עשר שנים אז המצב הרבה יותר חמור. החשיבות לבניית מערכת חינוכית שמתחילה מבתי ספר ומעבירה אותם לאקדמיה, שמשלבת את החברה בנחלתה ובחשיבה האסטרטגית שלה – מאוד נחוצה ומאוד חשובה.
- זה מחייב אותנו להקמה אקדמיה אוריינטציה לשילוב החברה הערבית בתוך התעשייה העתידית של מדינת ישראל, אנחנו לא צריכים לרוץ אחרי מה שמתרחש ושתהיה אקדמיה ישראלית, הצורך שלה בסטודנטים הערבים לא נובע מהצורך שלהם בלהגדיל את התקציבים של האקדמיה הישראלית, אלה מבחינת צורך בשילוב החברה הערבית בתוך החברה הישראלית הכללית, תודה.

ד"ר שאמר חאג' יחיא, המרכז הבינתחומי הרצליה

בקשר להקמת מוסד אקדמי ביישוב ערבי, המל"ג הוציא קול קורא בנדון לאחר המלצות ועבודה מעמיקה של ועדות מקצועיות מטעמו. ועדת השיפוט של הקול הקורא המליצה על סכנין עם מגבלות מחמירות, עם הכוונה להרחבת מכללת סכנין ממכללה להוראה (שמייצרת אבטלה) למכללה כללית שתלמד מקצועות במחזור בקרב האוכלוסייה הערבית וגם מכינה או שנה ראשונה למספר מצומצם של מקצועות אחרים מחוללי תעסוקה. אין מדובר של אוניברסיטה אלא בקושי מכללה קטנטנה שמלמדים בה מרצים יהודים וערבים בעברית ובערבית. יחד עם זאת, המל"ג והוית' הערים קשיים רבים, הציג חסמים מרובים, והעלה דרישות שספק אם הן מטענים אובייקטיביים או מקצועיים.

לענייננו:

- המחקר שהציגה מריאן מתמקד בהשגת יעד כמותי מאוד מוגדר- שיעור מעבר בבגרות לאוכלוסייה חלשה. אינני בטוח שהיעד להגדיל את כמות הזכאים הוא היעד הנכון, לא בטוח שדווקא האנשים החלשים הם אלה שיש להשקיע בהם, ולשאוף לשים אותם להיות פרופסורים.
- מבחינת עלות תועלת של השקעה יכול להיות שיש הרבה מחסור במקומות אחרים, אני לא מזלזל ביכולות שלהם או בחשיבות לדאוג להם. יחד עם זאת, לא ברורה לי ההצדקה הריצה להגדיל את הכי חלשים להיות פרופסורים- להקפיץ אותם מקצה אחד של ההתפלגות לקצה האחר, מלבד זאת שמדובר בצעד פופוליסטי. אני לא בטוח שהעלות תועלת מצדיקה גם את עצמה כשבודקים את התשובה לתוצאה: במובן הזה, לאן הם מגיעים בהשכלה גבוהה ואיזה מקצועות הם לוקחים אחר כך, וכמה ישתכרו ותהיה הפרמיה על ההשכלה בחישוב רב שנתי. אני לא בטוח שאם נשווה את זה לתקציב נתון, התקציב הוא לא יש מאין אלה הוא תמיד בא על חשבון דברים אחרים – תקציב נתון.
- כך למשל, אני לא בטוח שזה יותר טוב מלהשקיע בדבר הכי נחוץ לאוכלוסייה הערבית וזה כישורים רכים. כל כך הרבה עובדים מגיעים עם בגריות טובות אבל נכשלים כישלון נחרץ באוניברסיטאות, משנים מקצוע לא מבינים איפו המדריכים שלהם, לא יודעים לעבור את הבחינות, ואם עברו אזי לא ממריאים בעבודה.
- במבחן התוצאה אותם סטודנטים לא מגיעים לתפקידים לחברות פרטיות וגם אחרי הרבה שנים לא מגיעים למשרות ניהול. בסופו של דבר מי שמתקדם בחברות טכנולוגיות הוא מי שמתקדם בניהול והא לא רק מהנדס טוב.
- עוד משפט אחד על מה שאמר זאב- המל"ג מתגאה בכך שהוא הגיע ליעד שלו -20% השתתפות של האוכלוסייה הערבית בהשכלה גבוהה. אבל ידוע לכולם שזה הישג ומספר מעוות, ולא אם מנתחים את המספרים בדרך שזאב הציג- שהיא דרך טובה. ה-20% שומר על אחוז גדול מתוכו שלומדים מקצועות שאין להם עתיד- מקצועות כמו תחום מדעי החברה שפשוט יוצאים לאבטלה. אז לשים מספרים בעלמא רק כדי להגיע ליעד, אני לא בטוח שזה דבר הכי נכון מבחינה כלכלית. לפעמים, אלוהים נמצא בפרטים!
- משפט אחד לפני הסוף, אני רוצה להודות למשפחת ברוניצקי ולקרן נדיב שבזכות תרומתם מתקיימים היום המחקרים מהסוג הזה ולצביקה שיזם את המחקר הזה. מכון אהרן הוא המכון היחיד והראשון בישראל ששם על המפה את המחקר של כלכלת ערביי ישראל מכל הבחינות, כולל כלכלית וחינוכית, ואני שמח גם שלקחו את הצעד הנוסף לבוא ולקיים את הדיון בעריית טייבה, הבית שלי.
- תודה לחוקרים, למארח עו"ד וראש העירייה שועאע, ולכל המשתתפים.

ד"ר נעם גרובר, כלכלן בכיר, המועצה הלאומית לכלכלה

- לגבי המחקר של מריאן, יש לי שאלות, למה תכנית כזאת של עמותה מביאה את התלמידים שמערכת החינוך הרשמית לא מצליחה, איפה הם מצליחים כשהמערכת נכשלת? והאם התשובה היא עוד כסף? או משהו אחר שיש בעמותה הזאת. משהו שם מזיז אותם בצורה שלא הצליחו להזיז אותם קודם וזה אני חושב, אני מלא התפעלות, אבל אני חושב שיש להסתכל על זה והתשובה היא לא תמיד לשפוף עוד כסף ואם יש קונצנזוס בתחום כלכלת חינוך זה שלשפוף כסף על מערכת כושלת לא מביא לתוצאות. אז מהו X פקטור.
- דבר נוסף שהראתה מריאן זה שעיקר הפער נוצר הרבה לפני הגילאים שאנחנו מדברים עליהם, אנחנו יודעים שהתערובת ככל שהיא מוקדמת היא יותר חזקה יותר האפקטיבית, אז אולי לא צריך לחכות?
- לגבי העבודה של זאב, אז להגיד שהתשובה לבעיות של ההשכלה של ערביי ישראל זה להגדיל את מספר המקומות בפקולטות של הרפואה זה נראה קצת מאולץ, אנחנו מודעים לבעייתיות שיש בזה שהרבה מאוד מהרופאים לומדים בחול, אנחנו רואים את זה שהם חוזרים לפה ולא עוברים את בחינות ההסמכה

שלחם – נכשלים בשיעורים מאוד מפחידים. אולי זה יפתיע אתכם אבל האוניברסיטאות ברש"פ ובירדן הם דווקא מהטובות עם שיעורי המעבר גבוהים עוד אוניברסיטאות טובות נמצאות בהונגריה, גרמניה פחות טובות במולדובה ואוקרינה. המל"ג ומשרד הבריאות וכמה גופים נוספים כבר עובדים בנושא הזה אבל יש כמה צווארי בקבוק שאולי העיקרי בהם הוא הנושא של השדות הקליניים, יש עבודה בכיוון אבל להגיד שזה הפתרון לבעיית ההשכלה של ערביי ישראל אני חושב שזה קצת מאולץ כי כמו שמר אפיפי אמר: למה רק רפואה? אנחנו רואים קצת התערורות בתחום של ההייטק אולי זה עדיף? האם זה אותו פוול של כישורים? אולי אם מישוהו יכול להיות מהנדס או רופא, אולי עדיף לו להיות מהנדס בעידן הזה. אני חושב שצריך לחשוב על זה.

מר אשרף ג'בור, מנהל התכנית הלאומית להנגשת השכלה גבוהה לחברה הערבית - "רואד"

- לגבי מריאן חשוב להסתכל על תעודת בגרות איכותית, בשביל לחבר את זה עם זאב, תעודה איכותית זה מינימום 4 יחידות אנגלית בשביל השכלה גבוהה. מה שחשוב באמת לציין ברגע שמציגים את הנתונים, ואני מסכים עם סאמר, גם בבגרויות צריך להציג את הנתונים. אני חוזר רגע לכובע שגם הייתי מנהל בית ספר וגם עבדתי במחוז צפון, הייתי אחראי על שיפור הישגים. גם שם עשינו פעילות לפני המעבר לתכנית שלי היום, וגם בהכוון שתכף אני אגיע לדבר עליה, אפילו מזרח ירושלים הצלחנו לגייס מאות סטודנטים של חשבו מעולם ללמוד בעברית, אז היום באמת הם לומדים בזכות עבודה של מכינות.
- יש לקרוא את הנתונים נכון, לקרוא את הנתונים נכון זה לראות: אוקי יש לי תעודת בגרות איכותית לא איכותית נדבר על זה אולי בפורום אחר, השאלה מה הייעוד. נניח שהשקעה פה מבחינת משאבים היא אדירה ומצוינת ואם באמת יהיה תקציב, מוצדק, וצריך להיות תקציב כזה שיצמצם את הפערים, לטובת המדינה קודם כל ולחברה הערבית בכלל.
- בסופו של דבר יכול להיות שיש לעשות פעילות הכוון המטפלת במה שנקרא חסם 1 וחסם 2. אני זוכר שמנהלי בית הספר עושים את ומשפרים את ציוני הבגרות. שפה ערבית לתלמידים בחברה הערבית היא חסם שלפעמים מגיעים ל-54-55 ולא ל-55 ואז יש להם חסם אחד, אז צריך לטפל בשפה הערבית, למשל.
- מצד שני, יש אפשרות שנייה, היום נפגשתי במקרה עם שי פירון, כל שר שמגיע רוצה לבטל את הפסיכומטרי, אוקי זאת אמירה מצוינת אבל מה צריך לעשות בפועל, אנחנו המל"ג עשינו מהלך וביטלנו לבדואים בדרום את הפסיכומטרי והם עכשיו נכנסים דרך המכינה ישר לאקדמיה, וזה מצליח בצורה מהממת. המכינה כ"כ חשובה ומשמעותית פה, כי מי שעובר את השלב הזה הוא עובר לאקדמיה.
- יש אפשרות נוספת, במקום לבוא ולהגיד אני מבטל את הפסיכומטרי, יש את מכון פולינשטיין שהשנה התחברנו אותו, ואפשר לעשות גם אבחון במקום הפסיכומטרי ולהתקבל באוניברסיטה העברית וגם באוניברסיטת אריאל.
- השנה הראשונה שנכנסתי לעשות מה שנקרה, במודל שאנחנו עושים ב-73 ישובים למזרח ירושלים, אמרו לי מקסימום לא יצלח - נעביר את התקן, בינתיים התחלתי עם רכזת אחת והיום יש לי כבר 8 תקנים ועוד מעט יהיו לי 10 תקנים, עובדים ביותר מ-40 בתי ספר. בשנה הראשונה תקפו אותנו על נורמליזציה, אפשר להגיד. אבל בסוף אנחנו אומרים לתלמידים אתם תגידו איפה אתם רוצים ללמוד, כן נגיד מה מתאים לכם ללמוד, בסוף הם עוברים גם אצלנו אבחונים עם פרופסור תמר גתי, ואנחנו אומרים להם מה מתאים להם יותר, אבל בסוף אתם תחליטו, אותו דבר תחליט באיזה מוסד תרצה ללמוד. לא מכריחים אותם לבוא לעברית או להדסה – הם מחליטים. ברגע שהם רואים שההחלטה אצלם, אבל צריך לתת להם את השנה הזאתי להחליט.
- אני חושב שצריך לעשות שנת י"ג לתלמיד הערבי, אתה אומר לתלמיד רגע, עכשיו אנחנו יוצאים מהחממה הבית ספרית ואתה יוצא לקמפוס. יכול להיות שהוא רחוק 2 קילומטר אבל המעבר הזה הוא מעבר דרמטי לצעיר וצעירה בחברה הערבית ולכן צריך לעשות שנת י"ג.

גב' אגדיר (איינה) גמיל אבו זרקא, מנהלת קמפוס האוניברסיטה הפתוחה ואדי ערה בגבעת חביבה

- אני מנהלת את הקמפוס הכי גדול בחברה הערבית באוניברסיטה הפתוחה מזה 20 שנה, אצלנו יש 1500 סטודנטים לתואר ראשון, שני בתעודה הוראה, ובקמפוס לומדות 95% סטודנטיות נשים.
- כל הנתונים של ההשכלה הגבוהה הם נתונים לא רחוקים לנו, והם נמצאים על שולחן כל מכללה ואוניברסיטה, והרבה אוניברסיטאות לאחרונה פוחדים מהנמכה בהשכלה אקדמית גם במגזר היהודי וגם במגזר הערבי, המל"ג קצת מתהפך בכיסא שלו ולכן מוציא כל מיני תכניות למיניהם, למשל המכינה, ישר באקדמיה, כל מיני תכניות מגירה שלא בפועל מיושמות כי הם שוכחים את העיקר. אני ממשיכה מהדברים של מר אפיפי.
- באו"פ יש 8000 סטודנטים ערביים שזה חלק גדול, ולמה זה? כי האו"פ מדגישה את ההשכלה הגבוהה, בודאי ארה ובאום אל פחם יש מרכזי לימוד, קרוב לבית ואנחנו רואים שהרבה מגיעים שגם אין תנאי קבלה ואין פסיכומטרי גבוהה. אם אתם שואלים אותי אם זה הפתרון, אז לא, כי שכחנו שיש לנו חסם תרבותי, אם האוכלוסייה שלנו נשים, אז יש לנשים חסם תרבותי ללכת לעבוד מחוץ לכפר או מחוץ לעיר, אז אנחנו רואים שיש הרבה שלומדים לתואר מדעי החברה ורוח – רוח וחברה והם עושות אחרי זה השבה וההשבה היא לתעודת הוראה, פעם הממשלה או המל"ג החליט לצמצם במכללות של ה-BED, כדי שלא יהיו מורים ומורות מובטלים. עדיין מתבקש, אבל יש מפעל תעשייה של ה-BED עם תעודות הוראה, אנחנו יודעים שישנם בערך 13000 סטודנטים שהם חסרי תעסוקה. מהניסיון שלנו באו"פ, שאלנו צעירים למה הם לא באים להשכלה, סטודנט צעיר שמסיים תיכון יש לו הרבה דילמות –הדילמה שהוא צריך לעבוד, לפרנס את הבית, לבנות בית ולהתפרנס וגם ללמוד, אבל כן הוא יכול ללמוד תעודה של שנתיים שלוש במה"ט וגם להתפרנס מזה. אז אנחנו רואים הנדסאים, מעצבי פנים.
- שכחתם את החסם של האי שוויון ברפואה שלנו, כולם הולכים לרפואה כי זה המזדמן כי ברפואה כן רוצים רופאים בבית חולים, כן רוצים סיעוד כן רוצים פיזיותרפיה אבל הם לא צריכים מהנדסים בהייטק בחברות ביטחוניות, יש חסם בלקבל משרות בממשלה, יש סטודנטים שיכולים להגיע רחוק אבל האפשרויות שהמדינה נותנת ומאפשר לערבים להיכנס לממשקים שלה, יש חסם מאוד גדול ואי אפשר לשכוח את זה.
- חסם לא ראיתי במצגת שלכם ההתייחסות לפתרון האם התכנית שלנו מיסודי אכן פועלת נכון כי דיברתם על תלמידים, מריאן דיברה על פער בין תלמיד בן 15 מה הוא יודע היהודי ותלמיד בן 12 במגזר הערבי מה הוא יודע, בטח אני יודע כי הבן שלי הוא בן 15 ולומד בכפר הירוק והוא יודע יותר טוב מהילד אחר שנמצא בכפר.
- כישורי חיים – לא נותנים להם תכניות בקישורי חיים, שימו לב שלא מתקבלים ברפואה בארץ כי יכולות שיש לו פסיכומטרי 800 אבל בראיון מראיינים אותו בשפה העברית ויכול להיכשל בגלל זה. למה אין באוניברסיטאות מראיינים בשפה הערבית?
- חסם שפתי – למה משנים תארים בתחילת דרכם? החסם השפתי עברית, אנחנו לא מלמדים עברית מיסודי, משרד החינוך צריך לחשוב איך יכול ללמד עברית מכיתה א עד י"ב ולא רק ספרות עברית בתיכון, כי זה לא יעזור להם לנהל שיחה ולכתוב כתיבה אקדמית.

מר מוהנא פארס, מנהל אגף תכניות לאומיות מערכתיות, משרד החינוך

- קודם כל אני אגיד שאני קצת יותר אופטימי, היום יש עלייה יפה באחוזי הברגרות, עלייה של פי 2 במספר התלמידים ב 5 מתמטיקה, לפי 3 שנים למדו כמעט 7% והיום אנחנו על 14%.
- היום חברות ההייטק, תבואי ל-ITI יגידו לך מטרה מספר 1 לגייס ערבים להייטק הישראלי, בואו נוציא מהראש, רוב ההייטק הוא לא בטחוני, זאת אמירה שמפריעה לתלמידים שלנו לבוא וללמוד הנדסות.
- לגבי זכאות אני מאוד שמח על המחקר של מריאן, הייתי הראשון שפתח סטארט בפקיעין, זכאות – לא לזלזל בזכאות, זכאות חשובה גם ערכית, גם כדי לנרמל את החברה וגם זכאות היא מקפצה לברגרות איכותית, לבית גיאן יש 100% בגרות אבל יש להם 25% שלומדים 5 יחידות בגרות, 25% לומדים פיזיקה 5 יחידות. לכן זכאות היא לא רק תעודה על הנייר אלה גם מקפצה מאוד חשובה.
- חלשים, המושג חלש הוא מושג חלש, אפשר להגדיר אותו איך שאנחנו רוצים, בואו נסתכל על 4Q של כיתה ח', הרבעון החזק ביותר של כיתה ח' במבחני מיצב במגזר הערבי, כמה מתוכם לומדים 5 יח'

מתמטיקה? רק שליש, שני שליש אינם לומדים, כל מחזוק 4000 תלמידים מפוספסים מללמוד בגרויות חזקות שאיתם יוכלו ללמוד הנדסה ורפואה.

- הסיפור של רפואה הוא סיפור תרבותי ופחות סיפור של יכולות, אני רוצה שהבן שלי והבת שלו וכולם ילמדו רפואה – מי שמשותף פעולה הם מנהלי בתי הספר. חד וחלק ולכן יש לי ריב חזק עם המנהלים, תביאו תלמידים לפיזיקה מתמטיקה ומדעי המחשב 5 יחידות, התלמיד הערבי לא לומד מדעי המחשב, רק 4%, ולכן הסיפור של רפואה הוא סיפור שאפשר לפתור אותו תרבותית. דרך המנהלים, ההורים והרשויות המקומיות.
- אני חושב שחסר במגזר הערבי חשיבה מתכננת קישורית, אני מגיע ליישוב יהודי ויש שם ראש ראשות, אגף חינוך, ועדי הורים ומנהלים ויש שם חשיבה משותפת איך לקדם טכנולוגית מדעית את התלמידים. אם אתה מגיע ליישוב ערבי, ואתה פוגש שם אוסף של דעות אינן מגובשות וכל אחד מושך לאן שהוא הולך, אני מסכים עם סאמר הבגרות אינה מספיקה צריך לדאוג לאלמנטים שהם מעבר לבגרות, האלמנט הראשון הוא של הסופט סקילז, המדיניות הרכות, איך לעבוד בקבוצה, הסיפור של יצירתיות, ועוד מובן אחד שחסר הוא איך שהתלמיד הערבי יאמין מוקדם ככל האפשר שהוא יכול ללמוד פיזיקה 5, איך שהמורה שלו מאמין בתלמיד שהוא יכול להצליח.

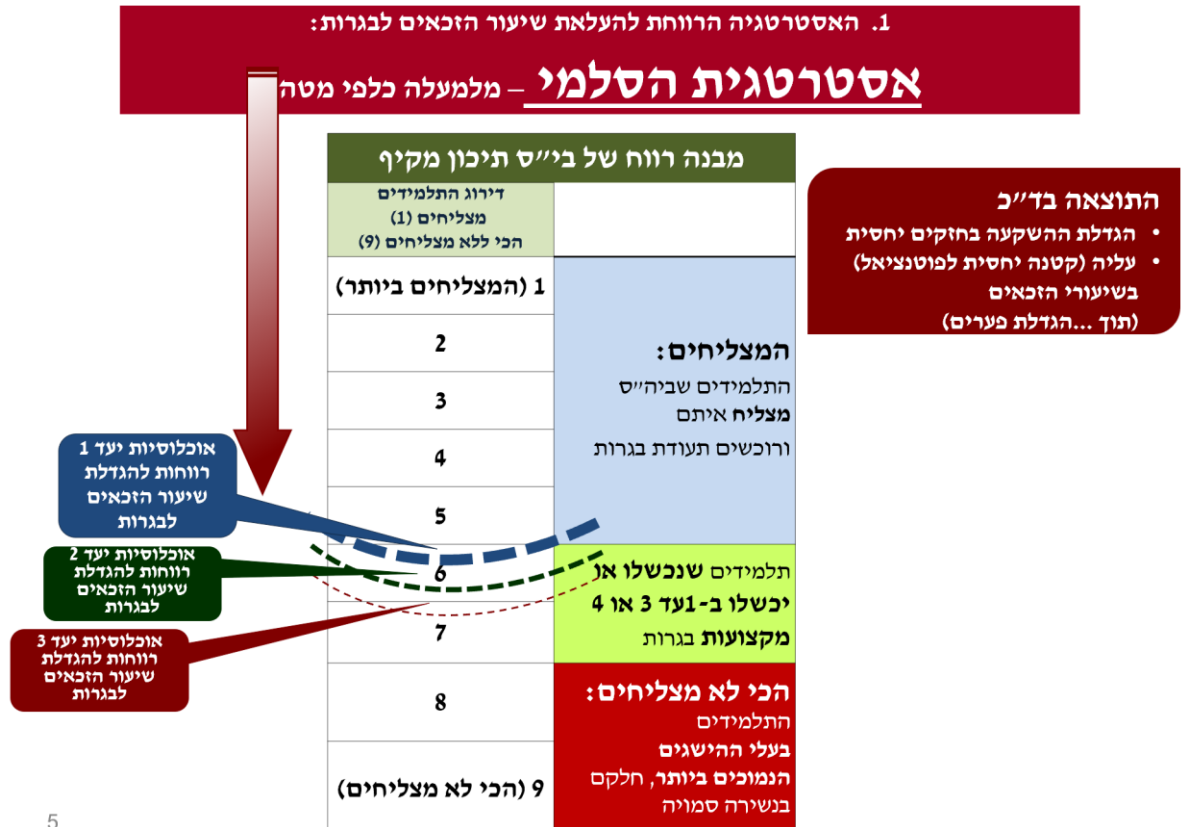
גב' ליאור בראון, רכזת חינוך אגף תקציבים משרד האוצר

- כל סוגיית פער הפריון שיש בישראל בהשוואה ליתר המדינות המפותחות היא סוגיה שמאוד מעסיקה אותנו כאוצר, יש פער של עשרות אחוזים בתוצר לשעת עבודה – זה בסוף משפיע על הפריון המשקי ועל הצמיחה. חלק מהותי נובע מהפער של ההון האנושי שזה הופיע בנתונים שהוצגו פה. בכל נתון השוואתי אנחנו רואים את זה, בפרט הפער שבין הצד התחתון.
- חלק גדול מאוד של הסיפור הוא העניין הבין מגזרי, ישראל מככבת בפערים ולא רק בתוך המגזרים, גם בין המגזרים – נתונים ידועים.
- אני רוצה להתייחס לדברים שנעשו בשנים האחרונות כי היו גידולים תקציביים משמעותיים במערכת, התקציב בעשור האחרון גדל בלמעלה מ-100% וגם כשמונקים את המחירים והגידול הטבעי של האוכלוסייה עדיין היה גידול בתקציב לתלמיד. כלומר הסיפור הוא לא רק עוד השקעה, אלא הוא מה עושים עם המשאבים. בישראל עיקר התקציב הוא תקציב של שעות ובישראל ביחס לעולם יש יותר שעות במערכת. אנחנו בודקים איך נכון להקצות את המשאבים כי לא תמיד שעה שולית זה הפתרון.
- מעבר לכך, יש לראות איך התקציב מוקצה בצורה אפקטיבית באופן שהוא מותאם לשטח. בדוגמא של התכניות שהוצגו, אותם המורים של בתי הספר הם אלו שמלמדים במסגרת התכנית, אבל משהו במערכת קורה אחרת. ההתאמה הזאת לצרכי השטח היא עקרון שהוא מאוד משמעותי מבחינתנו.
- בשנים האחרונות יש כמה החלטות חומש שיועדו למגזר הערבי, מזרח ירושלים והמגזר הבדואי, שלא רק הוסיפו משאבים אלא גם שינו את מנגנוני ההקצאה ועסקו ביצירת תשתית, כך שביום שהתקציב התוספתי נגמר משהו יישאר אחרת בשטח. נקודה משמעותית עבורנו זה לראות שביום שהתכנית נגמרת, נשארת תשתית בשטח שיוצעת לעבוד, בין אם זה הסגל של המורים, הרשות המקומית, המנהלים, בעצם לראות שבמערכת יש שינויי עומק ברי קיימא.
- מבחינת התקצוב, גם בחטיבה העליונה וגם ביסודי וחטיבת הביניים נעשו שינויים במנגנון ההקצאה והפיכתו ליותר פרוגרסיבי, זה משהו שהוא בשלבים, ביסודי ובחטיבת הביניים זה משהו שהוא כבר יותר בשל, ובחטיבה העליונה זה משהו שהוא יותר ראשוני, אנחנו במהלך מדורג של כמה שנים, של הפיכת הקצאת התשומות במערכת ליותר פרוגרסיבית.

מר נחום בלס, חוקר חינוך בכיר, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל

- הכנתי מצגת שתהיה לרשותכם.
 - הדרמה המרכזית של העשור האחרון זה ההתקדמות של המגזר הערבי, המגזר הערבי עשה צעדים אדירים קדימה במיוחד בקרב הבנות, השיפורים מגיעים מהבחנה הזאת אנחנו רואים השיגים מאוד טובים שחשוב להדגיש אותם, ההישגים של התלמידים של דוברי ערבית שהם בעלי רקע סוציאקונומי דומה ליהודי הם בעלי הישגים דומים. ז"א הפער בין השיגי האוכלוסייה הערבית לבין האוכלוסייה היהודית נובע מזה ששם 80% נמצאים בשני החמישונים התחתונים מבחינה סוציאקונומית. אם מסתכלים על נתונים בבגרות בפנייה לאוניברסיטה ובכל מקום אחר של תלמידים ערבים שלאמא יש 16 שנות לימוד תראו נתונים כמעט זהים בין הערבים ליהודים.
 - הסיבות לשיפור העצום באוכלוסייה הערבית הן שונות, רובן מתמקדות בשלוש סיבות שהן קשורות ישירות באוכלוסייה הערבית וסיבה אחת שקשורה למדיניות. סיבות שקשורות לאוכלוסייה הערבית : **ירידה דרמטית של שיעור הפוריות באוכלוסייה הערבית** (שהיום דומה לזה של האוכלוסייה היהודית), **התחזקות של מעמד הביניים במגזר הערבי, הכרה הולכת וגוברת של חשיבות החינוך במגזר הערבי** והמדיניות של משרד החינוך ומשרד האוצר של השקעה במגזר הערבי.
 - רואים שבמגזר הדרוזי ההישגים יותר טובים מבמגזר הערבי, קודם כל אני מביע התפעלות מההישגים של יכולות וניסים שתרם רבות למערכת, אבל יש כמה דברים נוספים : **אותן התפתחויות שצינתי לגבי המגזר הערבי היו מוקדמות יותר ומהירות יותר במגזר הדרוזי. גם מעמד הביניים שם התחזק מוקדם יותר וכדומה.**
 - המגזר הדרוזי הוא המגזר היחיד שכל בתי הספר יש בו יום חינוך ארוך, מה שאין לאף מגזר אחר, ההתקדמות שלהם בחברה הישראלית היא יותר טובה בגלל שירות בצה"ל וכדומה, כך שבסך הכל במגזר הדרוזי יש גם תנאי רקע ותוכניות התערבות של קרן רש"י ויכולות. הבעיה לאור כל זה של המגזר הערבי היא לא מתחום מערכת החינוך, קודם כל הפערים היא ברמה הפוליטית חברתית, ברמה של החברה בכללותה הפוליטית, אם ממשיכים, ממשלת ישראל ב2007 החליטה ש10% מהשירות הציבורי יהיו ערבים, ובסגל הבכיר 3.5% מהאוכלוסייה הם האוכלוסייה הערבית.
 - אם אנחנו מדברים על מורים, מתוך 180 אלף מורים, רק 500 או 600 מלמדים במגזר היהודי ששם מדברים על מחסור, למה זה קורה? לא בגלל מנהלי בתי הספר, זה קורה בגלל מה שקורה בתוך החברה, החשש של המורים להתמודד עם קליטת מורים ערבים, ההשוואה הזאת בין מערכת החינוך בצד אחד עם שירותי הבריאות מצד שני, ששם ההתנגדות של האוכלוסייה היהודית – היא התנגדות גזענית. איפה שמדברים שקבוצה שלמה של אוכלוסייה שהם בוגדים או שהם אויבים שלא יצפו שיהיה שוויון בתוצאות.
- מר ניסים כהן,** מנכ"ל עמותת יכולות - מיסודה של קרן רש"י.
- אנחנו את העבודה שלנו במגזר הדרוזי ולא רק במגזר הדרוזי אנחנו עושים כמדיניות עם הריבון ולא בלי הריבון, ולכן אנחנו פועלים כמובן עם משרד החינוך. למרות שיש לנו גם ביקורת לחברים שלנו. אז אני חייב להגיד במקרה שלנו זה עבודה פנטסטית שלנו.
 - לגבי הרווח הכלכלי שיש בהשקעה בחלשים, אני נולדתי בערבדירבה*, נמאס לי שלא השקיעו בי, נמאס לי שהתפרנסו מלהיכשל בי, אני עליתי למערכת החינוך 25 אלף שקל בשנה כדי להגיע לכיתה ט' עם 10 שלילים. זה בסדר? אז אני מבקש יש גם ערך חברתי במערכת החינוך ולא רק ערך כלכלי. אני יכול להגזים ולומר שהיום בעצם תפקיד מערכת החינוך זה לספק ל50% מהמורים פרנסה בגין הכישלון.
 - קצת הופתעתי שהעלות שלי בבית הספר התיכון, נשארתי בכיתה י"א, היה חשוב לי ולא חשוב לי להראות את הכותרת הזאת כאשר נכנסו לעניין העלות תועלה בעניין של הכלכלה, מדידת הכנסה. בואו תראו, גם סוציולוגים מתעסקים בריבוי ויש אספקטים נוספים חוץ מכסף למשל יוקרה, למשל כוח, למשל חוסר איזון סטטוס, כאשר אני בתעסוקה ולא יוקרה עם המון הכנסה, זה בין השאר מוריד את מה שמר זבר הגדול דיבר עליו – חוסר איזון סטטוס. יש עוד ממדים חוץ מכסף.
 - בדר"כ כאשר אנחנו עוסקים בהגדרת שיעור הזכאים לבגרות, יש כמה הנחות, הנחה ראשונה שתעודת הבגרות היא עדיין כלי חשוב או קריטריון חשוב לרבים בכלל, כניסה לאקדמיה או לפחות כניסה לתעסוקות מבלי להיכנס לאקדמיה. בדר"כ האסטרטגיה שאנחנו מכנים אותה אסטרטגיית הסלמי, אומרת את הדבר הבא, אם אנחנו לוקחים את שיעור הזכאים לבגרות, בואו ניקח את התלמידים הקצת פחות טובים. אבל לפני זה בו נחלק את בית הספר לדרגות, את התלמידים החזקים ביותר ואת

התלמידים הכי פחות מקצועיים (לא רשמתי את 10, כי 10 זה חינוך מיוחד ואנחנו לא עוסקים בבעיות קוגניטיביות)

5

- כמובן שגם אלה, שאין להם בעיה קוגניטיבית יכולים להצליח בבית ספר, אז מה שאנחנו יכולים לומר שביט ספר בד"כ לא יודע מה לעשות איתם, הפרנסה קיימת – גם אם לא נצליח.
- בד"כ בית ספר כדי לעלות את שיעור הזכאים לבגרות, לוקח את התלמידים המצליחים וגוזר עוד פרוסה ועוד פרוסה כלפי מטה את אלה שקצת פחות מצליחים וכך הוא עושה מאמץ ומעלה את שיעור הזכאים לבגרות. כלומר אם אנחנו מחלקים את בית הספר למצליחים והלא מצליחים לחלוטין והאלה שפחות או יותר נכשלים לא בכל המקצועות, בית ספר נוטה להתמקד באלה שעם השקעה קטנה הוא יצליח איתם.

מה אנחנו מציעים?

- אנחנו מציעים אסטרטגיה הפוכה לחלוטין, די מספיק נמאס להגיד כל אחד יכול, בבית הספר יש גם תפקיד חברתי ובמקום ללמד את עקומת גאוס באוניברסיטאות ולהשתמש בשמות מפוצצים "פעמון ההתפלגות הנורמלית ועוד כל מיני שמות – אנחנו מציעים שאנחנו בעצמנו ננפץ את התודעה שלא כל אחד יכול. לכן האסטרטגיה שאנחנו מציעים לא מסתיימת בהתחלה, אנחנו לוקחים דווקא את בעלי ההישגים הנמוכים ביותר, אני מבקש מכם שתראו, ברגע שמורי בתי הספר עושים את זה ומצליחים, ע"פ אמות מידה אוניברסליות ולא במבחני כאילו ולא במבחני נורמה. אנחנו פשוט משנים את הידיעה מה הילדים מסוגלים ומה המורים יכולים- ומכאן השמיים הם הגבול.

2.ב. האסטרטגיה ההפוכה של יכולות להעלות שיעור הזכאים לבגרות:

**מלמטה כלפי מעלה ותוכנית
והביצוע**

- האוצר הגדול בשינוי החברה בבית הספר מצוי כאן ולא בסלמי, חברה, הסלמי עבד מאז קום המדינה ומלפני. מה יש מזה?
- אין לנו זמן לחכות, עוד דור, עוד ישיבה עוד תקציב עוד בחירות עוד תקווה שלא מתגשמת, זאת האסטרטגיה שלנו מה שאנחנו נרוויח זה צדק. אני מתחיל ממה שלא מדברים עליו, צדק, אם יש חפיפה בין רקע כלכלי חברתי לבין הצלחה בבית ספר. נגזר דינם על אלה שנולדו להורים שאינם בעלי הכנסה גבוהה שהם יישארו כמוהם? ובית הספר יעשה את הרפרודוקציה תוך כדי שימוש באולפנות כאילו מדעיות לזה שהם יחשבו בלתי מזיקים*. זה מה שאנחנו רוצים? האם אנחנו לא רוצים גם צדק? כשאנחנו רוצים שהערבים ישתלבו אנחנו לא רוצים גם צדק? לא דיברנו על קיפוח? לא דיברנו על גזענות? איך אנחנו יכולים להטיף לזה אם אנחנו לא בונים בית ספר צודק?
- אנחנו נעניק גאווה אדירה לבית הספר גאווה אדירה למורים שמצליחים מחדש במשהו שעד עכשיו הם לא ידעו להצליח, בלי שניחמו אותם ואמרו להם שהם לא אתם, האמא של ההם הם כזאת והאמא שלהם היא כזאת. חברה מספיק להיום.

מר ג'לאל סעד, מנהל מקיף בית גין

- אני מנהל בית ספר בבית ג'אן, עד 2009 אנחנו היינו כמו כולם, התאמצנו התאמצנו ונשארו עם 30% תלמידים שאין לנו מענה בשבילם, אז מגיעים אלינו משרד החינוך שאומרים שיש להם פתרון: עמותת יכולות תכנית חסם. ב2010 הכנסנו את התכנית הזו ועלינו מ71% ל83% זכאיים וב2011, אחרי הצלחה של 100% בתכנית חסם קיבלנו תכנית סטארט והתכנית הזאת באה כמענה לאי ההצלחה עם אותם 30% שנשארו.
- התחלנו עם תכנית סטארט שעשתה כמה שינויים מאוד בסיסיים אצלנו, קודם כל היא שמה את המורה במרכז, לקחנו את המורים שלא הצליחו עם התלמידים העברנו אותם השתלמות עם עמותת יכולות עם התכנית של ניסים והמורים האלה התחילו להרגיש הצלחה עם התלמידים שאיתם הם לא הצליחו ביום-יום. המורים האלה נמצאים במרכז, אנחנו כל הזמן מדברים על כך שהתלמידים צריכים להיות במרכז, אם המורה לא יהיה במרכז אז התלמיד לעולם לא יהיה במרכז.

- עכשיו, התכנית הזאת היא לא רק בגרויות, הגענו 2013 למקום ראשון ונתקענו שם, אנחנו כבר 4 שנים מקום ראשון בארץ וקיבלנו 2 פרסים השנה: מחוזי ואזורי. התכנית הזאת עשתה מהפכה בבית ג'אן - בתוך החברה בבית ג'אן. יש לנו תלמידים יוצאי התכנית הזאת שהשתלבו בהנדסה, יש לנו תלמידים אחד מצטיין באורט בראודה בתחום החשמל ותלמידה נוספת מצטיינת במדעי מחשב. ויש עוד תלמידים שנמצאים במכללות. התכנית הזאת עשתה מה שאמר ניסים ובהמשך לדבריו, צדק חברתי.
- התכנית הקטינה את הפשע אצלנו, האלימות בבית ג'אן כמעט לא קיימת, היו לנו 2 מערכות בחירות וכמעט 0 אלימות וזה בזכות התכנית הזאת. הילד רואה אור בקצה המנהרה, אני רואה את הברק בעיניים של התלמידים האלה. מריאן הייתה, נכנסה לשיעור של עברית והיא יצאה עם וואו, היא ראתה את הברק בעיניים של הילדים האלה שלא היה להם שום סיכוי לפני שהם נכנסו לתכנית הזאת. זה גם בגרות, זה גם אקדמיה וזה גם חברה, פשוט מאוד, התכנית תרמה לאנשי בית ג'אן בכל רחבי התחומים.
- ומה עוד? התכנית הזאת לא תרמה רק לתלמידים החדשים, למעשה אותם מורים שמלמדים את כל הכיתות החלשות לקחו את התכנית ויישמו אותה גם בכיתות האחרות. יש גם עלייה בקשר 5 יח' מתמטיקה 5 יח' פיזיקה וב2017 הנתונים שלנו הם 13% בגרות מצטיינת, 16% 5 יחידות מתמטיקה, 18.8% 4 יחידות מתמטיקה, 44% 5 יחידות אנגלית, 40% 4 יחידות אנגלית וסה"כ אם להסתכל על בגרות איכותית יש לנו 85% בגרות איכותית. וזה בזכות התכנית של עמותת יכולות ואני מתחבר לנועם, למה באמת לא מכניסים את התכנית הזאת לכל המגזרים.
- את הכפפה צריך להרים אותה משרד החינוך, למעשה אני בטוח שהשייך מוהנא פארס יעשה את זה, למעשה התכנית שיכולה להציל את החינוך ולהרים את החינוך במגזר הערבי היא התכנית של ניסים ועמותת יכולות, זה בדוק, יש הצלחות. בהתחלה הציעו לנו כל מיני סיפורים: העתקות, הקלות בבגרות, אני מציע לכם את בתי הספר שנמצאים אחרינו יש זה מתחיל ב50% וגומר ב60%. לסיכום, אני אישית אומר ככה, אם אנחנו רוצים לקדם את החברה הערבית מבחינת השיגים, השכלה, בגרויות – זכאויות, איכויות. צריך לאמץ את התכנית של עמותת יכולות, ומשרד החינוך, אני בטוח שיתן את היד. זה לא רק עניין של כסף, יש לנו הרבה תכניות לפני שהפכו המון כסף. זאת תכנית פדגוגית שניסים כהן המציא, וזה עובד.

גב' שירין נאטור חאפזי, מנהלת בית הספר אורט ערבי לוד

- שלום, קודם כל אני רוצה לברך את המכון על עצם המפגש, בעיקר על הכותרת ואני מאוד שמחה בתור ערבייה שמתייחסים לעניין של אתגרי הון אנושי ולא איך מתמודדים עם בעיות החברה הערבית, הפסיכולוגיה מאוד חשובה להתנהלות. באמת, אנחנו הון אנושי, ואני עוד יותר שמחה על החיבור בין איך מתמודדים עם ההון האנושי ומערכת החינוך ומבינים שהדרך הטובה ביותר להתמודד עם מערכת החינוך והאתגרים זה מערכת החינוך.
- אני מנהלת בית ספר, יש לי 1300 ילדים בשכונת הרכבת בלוד ואני רוצה להגיד שקודם כל שמתייחסים לחברה הערבית באופן מחקרי ולא על סמך רגשות מאוד מבורך בעיניי אבל אני רוצה להציע עוד הצעה, כשאומרים ערבי זה כ"כ מגוון, לא דומה הילד הערבי בלוד לילד הערבי בטייבה לא דומה הילד הערבי בנצרת לילד הערבי בחיפה ולא הדרוזי לבדואי, ולכן מה שצריך הילד הזה לא דומה ולא זהה כי כשמתייחסים לחברה הערבית בצורה כל כך חותכת, זה בסיס הטעות. הילד הערבי הוא מאוד שונה, יש ערבי חרדי וערבי דת לאומי וערבי לאומי ולכל אחד יש צרכים שונים ויש פערים סוציאקונומיים ויש עניין זהותי.
- ואני רוצה להגיד שהיום אני אומרת את זה עם כל האופטימיות של מנהל בית ספר, במערכת החינוך הערבית הממלכתי במקום לעצב את דמותה של החברה הערבית אנחנו מייצבים את דמותה של תעודת הבגרות. ואני אומרת משפט אולי חזק ומורכב אבל אני אומרת אותו בכאב מאוד גדול אני חושבת שאסור לנו לברוח מהעניין שתעודות הבגרות מאוד חשובה למוביליות החברתית. אני חושבת שאסור לנו לברוח מהעניין של המוביליות החברתית, הזכאות מאוד חשובה, אבל אסור לנו לשכוח שמערכת החינוך בבסיסה וביסודה אמורה לעצב את דמותה של החברה. כל עוד החברה שלנו בבלבול לאומי, בלבול לגזרי ובלבול חברתי הזכאות היא מאוד חשובה, היא יכולה להיות אמצעי לפתור את הבלבול. ברגע שילד רואה אופק, זה עוזר לו לפתור את הבלבול, אבל אנחנו חייבים להבין שהזכאות לבגרות היא לא כל מה שיפתור את הבעיות של הבוגר שמסיים את מערכת החינוך הערבית ומגיע לאוניברסיטה.
- הפער הוא בין החברה הערבית והיהודית, שכחתם את המערכת שהיא הצבא, לילד הערבי שמסיים כיתה י"ב אין שלוש שנים. לצבא במדינת ישראל יש תפקיד חברתי, לא רק מיליטנטי. הצבא לוקח ילד בן 18

ובשלוש שנים נותן לו הקורס הטוב ביותר בפיקוד, נותן לו להתבגר. הילד הערבי מסיים את מערכת החינוך עם זכאות מדהימה, אבל הוא בן 18, היא בן 18, ואם הם לא באים מבית אינטלקטואלי, הם בודדים, הם אבודים, הם לא יודעים לאן ללכת, הם מנטלית לא מגיעים מוכנים לאוניברסיטה ולאקדמיה. ואחת הסיבות שבורחים לחו"ל כי הם לא מרגישים מחוברים לישראליות, כי הישראליות היום היא חלק בחלקה הגדול יהדות בחלקה השני ציונות בחלקה השלישי צבא. הילד הערבי מגיע לאוניברסיטה, מנסה להתחבר מנטלית והוא לא מוצא את עצמו ולכן נוח לו להיות בג'יין, נוח לו להיות בחול. צריך להפסיק לדבר מה היה פה 70 שנה, מה אנחנו רוצים לילדים שלנו בעוד 70 שנה, יש פה ילדים שהם הון אנושים עם מוטיבציה וברק בעיניים.

- אני חושבת שמנהל טוב חייב שיהיה לו מערך יכולות גם בלעדית. מורים זקוקים לפיתוח מקצועי נכון בתוך מערכת החינוך. מערכת החינוך היום לא אומרת זה. מערכת החינוך מאפשרת למנהל אוטונומיה, אין בעיה של מערכת תקציבים בחינוך הערבית. אני למשל פתיתי את זה כי דרך רשת אורט, עריית אורט, תובנות בחינוך. לפעמים הילד שלי זקוק למשקפיים ולא לעוד שעות במתמטיקה, לפעמים הילד שלי אין לו ארוחת צהריים, הוא לא צריך עוד שעות באנגלית, ואם אני אאפשר לו ארוחת צהריים הוא יהיה גאון מתמטי. אני חושב שהגיע הזמן במערכת החינוך, ויש הרבה מפקחים במערכת החינוך, לא שאני חלילה מדברת עליהם רעה, הגיע הזמן שהמפקחים האלה, כל אחד ייקח קבוצה של בתי ספר, יגיע למנהל שיוודע את העבודה, ישאל אותו מה אתה צריך כדי להשיג לתלמידים האלה את התנאים הטובים ביותר? אתה רוצה יכולות? קבל יכולות. אתה רוצה בגדים? קבל בגדים. אתה רוצה עוד שעות? קבל עוד שעות. אתה רוצה מורים יהודים? קבל מורים. אנחנו לא הגענו לשם ועד שלא הגענו לשם ונתפור חליפה לפי המידות של בית הספר לא תהיה מקפצה.
- הדבר האחרון זה הפער בין גברים ונשים שאני חושבת שהוא הבסיס לאלימות ההולכת וגוברת כלפי נשים, צריך לחשוב על זה ברמה של המנהיגות הערבית והיהודית, איך במקביל לזינוק המקביל של נשים ערביות, אנחנו חושבים רגע על הגברים שלנו. וזאת מחויבות לדעתי לאומית, אזרחית, לא יכול להיות שהפער ילך ויגדל, אנחנו לא מצליחות לבנות תא משפחתי, גברים הופכים להיות מתוסכלים, הבנים מתוסכלים. לצערי אלימות הפכה להיות שפה כדי להתגבר על האלימות הזאת.
- אני רוצה לסיים ולהגיד שאני מאוד אופטימית, אחרת אני לא יכולה להיות מנהלת בית ספר, שאני מאוד מקנאה בבית ג'אן, ואני אלמד ואני רוצה להתפתח ואני רוצה להתקדם. ואני רוצה לסיים עם סיפור שמראה למה זה אפשרי, אני קולטת ילדים בכיתה ז' 60% מהם לא יודעים לקרוא ברמה של ז', כדי להביא אותם לזכאות הם צריכים לדעת לקרוא בערבית, ובמקום להתעסק במה עושים איתם או לא עושים איתם, מראה איך הגמישות, האוטונומיה של מערכת החינוך. שכנעתי את המפקחת שלי שבמקום ללמוד היסטוריה ואזרחות בואו נלמד אותו רק ערבית 12 שעות, נראה, נעשה ניסוי. עכשיו אני אומרת שאם לא היה לי את התורמים שתורמים לבית ספר כדי שבשבוועים וחצי, דרך תובנות, אני אשבץ שלוש כיתות במרחבים של שלוש תחנות. מה שאני בעצם רוצה להגיד, תוך חודשיים וחצי ילדי כיתות ז' 70 ילדים מתוך 90 יודעים לקרוא ברמות של ז', באמצעים בתוך בית ספר, פיתוח מקצועי של המורים. לכן אני רוצה לומר שמערכת החינוך היא בהחלט המקום שהו אפשר למצוא את הפתרונות להתמודד עם ההון האנושי בחברה הערבית כי אנחנו באמת הון אנושי, תודה רבה.

דר פואד אל עמרני, מנהל תיכון אלתקווה, רהט.

- ערב טוב לכולם, אני מגיב האחרון לפי הרשימה ואני שמח מאוד להשתתף בפאנל הזה וגם מודה למראן. אני באתי מרהט, אני מנהל בית ספר תיכון שבע שנים. אם אני המגיב האחרון אני מציע להמשיך את זה פעם הבאה בעיריית רהט, אני יכול לסדר את זה. אני רוצה לדבר על החברה, אני נציג החברה הבדואית, אני חושב שזה יותר מובד ואיכותי לעשות מפגש שלם בעיריית רהט, נדבר על כל החסכים, הבעיות, שפוגשות את התלמיד הבדואי מהבית, הרבה תלמידים לא מגיעים לגנים – לא לומדים בגן. יותר מ 50% מהאוכלוסייה שלנו בכלל בפזורה ותת התנאים, אין חשמל ואין מים. לא רוצה לדבר על איכות המורים, ותשתיות וחוסר תשתיות וחוסר בתי ספר, מערך שלם.
- כאשר חברי גראד לא מצא מענה ל 30%, אני לא מוצא מענה ל 70% ואני אומר לכם חד וחלק, זה לא בעיה של התלמיד הבדואי, ברגע שהוא מקבל שוויון הזדמנויות. והרבה דוגמאות, כאשר ההורים שולחים את הילדים לבתי הספר בבאר שבע התלמידים שלנו כמעט מקומות ראשונים בבתי ספר יהודים, אם זה בלהבים אם זה באומר ואם זה במקומות אחרים. גם אלה שלומדים בחול, מצטיינים ומגיעים רופאים מוכשרים מאוד, הרופאים הכי מוכשרים בדרום הם בדואים.

- אני באתי מרהט לדבר על יכולות, על עמותה שהשקיעה במגזר הבדואי, התאמצה ועובדת ומנסה להציל תלמידים שם, שיטות הוראה יכולות עובדת עם 30% מהתלמידים עם ההישגים הכי נמוכים. זה נכון לעבוד עם 30% מהתלמידים עם ההישגים הכי נמוכים כי הם אלה שמרימים את כל הבית ספר אחר כך. יכולות זה לא עמותה שמביאה כסף, זה תכנית שמביאה מערך שלם של שיטה, הרבה מורים שעוברים קורסים אצלם, הם לומדים שיטה פדגוגית, יחס אישי. הכותרת של יכולות זה "כל תלמיד יכול", והם הראו את זה לאורך של 10 שנים ויותר.
- אני לא מסכים אתך שמנהל טוב יכול להפעיל את השיטה של ניסים. אני חושב שכל תלמידי העולם דומים, אם יקבל את אותם התנאים ואותם ההזדמנויות הוא יגיע לאן שהוא רוצה – ללא הבדל דת, ומין. אני לא מסכים עם ההנחות שלך לגבי המנהל, מנהל אם אין לו את כל המשאבים הוא לא יכול להצליח. יכולות זה מערך שלם שדוחף את הבית ספר קדימה, זה אמונה בילד זה יחס אישי זה רעיונות, גם שילוב מעגלים, להביא את ההורים לבית הספר שהם יהיו שותפים, למרות כל הקשיים מול ההורים. גם התלמיד מקבל דברים אחרים, מרתונים, יציאות לבאר שבע, ללמוד 10 שעות ברצף, תרגולים. כל המשאבים האלה מספקים לנו יכולות ולצערי אני מכיר רק 7 בתי ספר שלומדים סטארט ועוד חלק קטן של חסם.
- אם השיטה הזאת תיכנס ליותר כיתות, יותר בתי ספר אנחנו רק נעלה, אם לדבר על החברה הבדואית, עוד פעם, אני מציע לחזוק ולקיים עוד מפגש אצלנו, תודה רבה.

דיון פתוח:

יאייר סרוסי, יו"ר מגדלי הים התיכון, אנליסט אנרגיה.

כשהייתי יו"ר בנק הפועלים חשבתי שהנושא של האוכלוסייה הערבית הוא אחד הנושאים החשובים, עסקתי בו במשך לא מעט שנים, דרך, בין השאר נושאי חינוך, שני הנושאים האלה מתחברים.

בשנים האלה אני מאוד פעיל בתובנות בחינוך בדומה במשהו למה שאני שומע פה, גם היא עמותה, לא ניכנס לטכניקה. יש דבר אחד משותף נראה לי, שמעבר למשאבים יש את אותה נגיעה שהיא עושה את ההבדל בין הנושא הכללי של תקציבים וכו' לבית תשומת הלב, לכל אחד לכל תלמדי ומיוחד במקרה אצלנו קודם כל המנהל, זה גם משליך אחר כך הצוות ועל המורים. גם שם נעשה אותו קסם שאני שומע אותו כאן, זה נגיעה עם הוכחה ב35 בתי ספר באוכלוסיות חלשות. יש לנו גם יהודים וגם ערבים אז יש לנו מקורות השוואה.

הטכניון לפני כעשור, כאשר שלא צלח להגיע למספיק בוגרים הגדיר שזאת מסימה שיתחילו ויסיימו, יש שם הצלחה מאוד גדולה וצריך ללמוד ממנה, מכינה מאוד ארוכה לכל סטודנט ערבי שמגיע וחונך לכל אחד, לפחות בשנה בראשונה. התוצאה היא ש24% מבוגרי הטכניון הם ערבים. יש גם טכניקה שמראה שאם אתה שם לב לאוכלוסייה שצריכה את זה, הדברים מתרחשים.

נקודה נוספת שאני רוצה לציין, אחד הדברים שקצת פה הפתיעו אותי, אני בפרוש מהסתייגויות של פה בארץ, רואה שינוי תרבותי דרמטי באוכלוסייה הערבית ששמה את החינוך בהרבה מקומות ובהרבה משפחות במקום יותר גבוהה. לכן, יש היום בהרבה מקומות את היכולות הזאת, במקומות החלשים התופעות דומות לאוכלוסייה היהודית ופה יש שאלה של באיזה מידה יש לשים את תשומת הלב לגבי אותם מקומות, אפשר לעשות הבדל דרמטי בזמן לא ארוך, תודה.

מר ירום אריאב, יו"ר לביא קפיטל

כמה נקודות שמתכתבות עם הדברים שנאמרו פה, קודם כל לניסים, מעבר לקונספציה שלך שהיא גם מוסרית כיון שהיא מצמצמת. אי השוויון, לעניות דעתי היא גם משתלמת כלכלית. וגם מריאן רמזה על זה, החלשים ביותר, העלות החברתית שלהם אם לא מטפלים בהם היא עלות אדירה – פשע, מערכות רווחה ועוד.

לסאמר, מה שאתה אמרת שחייבים באיזושהו מקום להחליט אם הולכים על החלשים או מנסים לשפר את הבינוניים. אני כמישהו שהיה "נער אוצר"

, שגדל באגף תקציבים, שהיה מנכל משרד האוצר. אני אומר שאין בררה, צריכים גם וגם, יש גם לטפל בחלשים וגם לשפר את המיומנויות רכות שדיברת עליהם. חייבים ללכת פה בחזית רחבה, אם אנחנו רציניים בסיפור הזה, כבעיה מרכזית כדי לפתור אותה צריך לעשות גם וגם – גם להשקיע בחלשים ביותר וגם בפחות חלשים. עם תוספת משאבים, לדעתי גם וגם, לדעתי אין בררה.

בנושא של וואליד עפיפי והאוניברסיטה הערבית, (מתקנים אותו אומרים "אוניברסיטה עם אוריינטציה ערבית"), תודה על התיקון, אני עדיין חושש מזה. המקום הראשון שסטודנטים ערביים פוגשים, אנשים ערביים פוגשים יהודים זה באוניברסיטה. הכלכלנים בינינו למדו ממייק ספאנס את מודל הסינגלינג – איתות מקום הלימודים לגבי אפשרויות ההצלחה של הבוגר בשוק העבודה. צריך מאוד להיזהר עם יצירת אוניברסיטה ערבית שתיתפס כנחותה מבחינת הצלחת בוגריה בשוק העבודה. אנחנו לא רוצים ליצור משהו שייתן איזשהו איתות לשוק העבודה שהוא לכאורה ממערכת פחות טובה. ולכן צריך לשקול את העסק הזה של אוניברסיטה ערבית בזהירות.

הנושא של שנת י"ג, אני חושב שזה רעיון מצוין, אני חושב שזה הולך טוב מאוד עם הרעיון של המכינות. גדעון סער כשהיה שר חינוך מינה וועדה ב2010 שעמדתה בראשה, ועדה לבחינת עתיד המכינות הקדם אקדמיות. רובן של ההמלצות לא יושמו ופשוט נכנסו למגירה, המכינות זה באמת מפתח, מכינות ארוכות שיכשירו ויסגרו וימנעו את הנשירה של סטודנטים ערבים. זה נושא קריטי ובוועדה המלצנו שיש להגדיל את מספר הערבים הלומדים במכינות

ולתקצב אותו בהתאם, הסינגלוג מתבטא גם אצל בוגרי היחידות הטכנולוגיות בצבא שהערכים כמובן לא מגעים אליהן.. מה זה הצבא? הצבא היום נותן סינגלים ביחידות כמו 8200 שבעצם נותן יתרון אדיר למי שהיה שם, מי שלא נמצא שם חייב את הפיצוי הזה, לאפשר לו מכינות איכותיות והכשרה אוניברסיטאית ברמה גבוהה.

נקודה אחרונה, אני שייך לוואן ליר שמתמחים בגיל הרך, ומסתבר שהנושא הכי חשוב לסגירת הפערם בכלל נמצא בגילאים 0-3, אז נקבע העתיד של כולנו, ובקטע הזה, אנחנו בין היותר מפגרים במדינות ה OECD בהשקעה בגילאים האלה, צריך לחשוב שאם רוצים לצמצם פערים מול הציבור הערבי, צריך לטפל בשרשרת מתחילתה, כבר בגיל הרך..

ואמירה אחרונה, אני חושב שאי אפשר להתעלם מזה שאחרי שאנחנו פותרים את הבעיות במערכת החינוך – עדיין אנחנו נמצאים באפליה מזעזעת בשוק העבודה, הפלייה וגזענות גם בשוק הפרטי, ועל העסק הזה צריך להתגבר בדרכים אחרות.

גב' דיתה ברוניצקי, מייסדת אורמת.

כמה נקודות שלא בהכרח מתחברות אחת עם השנייה, נתחיל עם המפגש של הגיל הרך, אני חושבת שחשוב מאוד בכל המלצה שנוציא לימודי העברית צריכים להתחיל בחברה הערבית, לא בכיתה א' אלה בגיל הרך, בכל המלצה שנוציא. ראינו את זה באחד המפגשים הקודמים כחסם שהוא בנפרד ולצד חסמי הברורות והדברים האחרים.

בשביל להגיע לסוג של קבלה חברתית מלאה, צריך לתחזק גם את לימודי הערבית בחברה היהודית, לא בדיוק שייך לנושא אבל כן שייך, הדדי זה לא יהיה, כי מה המטרה שלנו? המטרה שלנו זה לאפשר לחברה הערבית להשתלב כלכלית במדינת ישראל, זאת המטרה שלנו. יש לנו גם מטרה חברתית שוויונית אחרת וכדי למלא אותה צריך לחזק גם את לימודי העברית בחברה הישראלית ולהתחיל בגיל הרך. זה תקציבים היום לא כאלה תקציבים, זה ללמד אותם תוך כדי משחק. איכשהו צריך להכניס את זה להמלצות שלנו.

דיברנו כאן על המקצועות הרפואיים והפרא-רפואיים, אני לא רואה בזה בעיה, אני חושבת שזה מצוין שיש חבירה כל כך טובה של החברה הערבית למקצועות האלה וההמלצות להגדיל את ההיצע בלימודי הרפואה זה הכרח למדינת ישראל ולצרכים שלה, בעקבות מה שקורה בשרותי הרפואה והפרישה לגמלאות של הרופאים מברית המועצות לשעבר, שיוצרים חור כזה גדול. בזה צריך לטפל וזה בכלל לא שייך רק לחברה הערבית, אני מקבלת את ההמלצה אני רק חושבת שהיא לא ייעודית לחברה הערבית.

לשאלה של נועם, "למה עמותות מצליחות?", ואני מכירה מקרוב גם את תובנות לחינוך וגם את יכולות במקום אחד אני מעורבת אישית, בבית ספר של תובנות. ההבדל הוא ביחס למנהל וביחס למורים, הגישה של משרד החינוך או של המפקחים של משרד החינוך בגדול אל המורים ואל המנהלים היא גישה מפקחת ולא גישה תומכת, מגדלת, מאמינה. איך אפשר לשנות את זה אני לא יודעת, שוב, זה לא משהו שהוא ספציפי לחברה הערבית אלא משהו כללי. זה נכון ששתי העמותות, גם תובנות וגם יכולות מביאים שיטה לצד כסף, הכסף שמגיע הוא של תרומות. החשיבות הגדולה יותר אולי היא השיטה, כי את הכסף אולי אפשר לקבל גם בהחלטות של ממשלה, איך את השיטה הזאת מביאים, זה האתגר.

גב' עתר רזי אורן, מנהלת קרן ביחד משפחת סטלה ויואל קרסו

שלוש נקודות עיקריות: נשאל כאן מה הוא האקס פקטור ב"תוכנית יכולות". ואני אכן תוהה, כיצד זה שניסים, וירדנה מיכולות פועלים בתחום קרוב ל 15 שנה, וזה גם מצליח בבית ג'אן משנת 2013, ועדיין שואלים מדוע זה מצליח? אני תוהה מה צריך עוד לקרות? כמה עוד מחקרים? כמה עוד ניירות? בשביל שמישהו יבין שמונח מתחת לפנס רעיון, שאפשר לקחת אותו ולעשות בו שימוש. וזה פשוט לא קורה. חבל.

סוגיית הזהות. לא צריך להגיד בשולחן הזה שצמח שהשורשים שלו לא במים- לא יכול לצמוח. ככה זה זהות. ילד צריך שורשים. וצריך להשקיע בזה. אם אנחנו לא נשכיל להשקיע בפיתוח הזהות, ילדים מהחברה הערבית לא יצמחו. פעם אחת זה יכול להיות תוכנית בתחום הזהות, ופעם שנייה תוכנית של "חליפה אישית" שהרגע שמענו עליה. ולא אנחנו בשולחן הזה ולא משרד החינוך מלמעלה, יגיד מה

הפתרונות הנכונים. המשרד צריך להסכים לייצר אלטרנטיבות, לתקצב, לאפשר למנהלי התיכונים כל אחד לבחור את התכנית שמתאימה לו אחרי שהיא כבר עובדת וקיימת. יש הרבה ישיבות כאלה ועוד ניירות – ולא מאפשרים למנהלים לבחור בסוף.

נקודה שנייה – אם אנחנו מדברים על ההון האנושי, יש את התכנית הלאומית של המל"ג, ואת התכנית "ישר לאקדמיה" ושלל תכניות לאקדמיה. לצד זה יש גם את המכללות הטכנולוגיות שאנחנו יודעים שלומדים בהן הרבה סטודנטים ערביים. כל הכלים שמדינת ישראל מפתחת לטובת האקדמיה – לאקיימים במקביל למכללות הטכנולוגיות. אני לא יודעת מי מתבונן על ההמלצות האלה. למשל – המועצה הלאומית לכלכלה. אולי היא יכולה להיות המבוגר האחראי במדינת ישראל שיכול להתבונן בבזבז הזה – ולהסתכל על זה דרך משאבים. חבל אנחנו משקיעים כספים בצד אחד, שם זה צומח, ובצד שני – במכללות הטכנולוגיות, כאן זה נעצר.

הנקודה השלישית, זה סוגיית ההכון, המכינות. זה מתחיל לתפוס כיוון במכללות הטכנולוגיות, דרך מערכת חדשה שקוראים לה "עבודטא", דרך ישראל דיגיטלית. כדאי להתבונן על זה ולבחון מה מזה מתאים לעולם האקדמיה.

לסיום, לגבי הכספים. כשנאמר פה ע"י מנהלת תיכון, שלא צריך עוד כסף. זה מפתיע. כי את נהנית מכספים של רשת אורט, ומעמותה כמו "תובנות בחינוך" שציננת. זה הכל כספים פילנטרופיים. שורה תחתונה אני חושבת שצריך גם כסף תוספתי. רשת אורט על כל שקל שיש לה מהמדינה, מביאה גם כספים פילנטרופיים. צריך אז לדעת אך לעבוד עם הפילנתרופיה. תודה.

עו"ד שועאע מנצור, ראש עריית טייבה, מארח האירוע

קודם כל, כל נקודה אשר נגעתם בה, כראש הרשות הכי גדולה באזור, אני עובר אותה כל יום. לצערי, המדינה, אני מדבר לא על הממשלה אלא על המדינה, עדיין לא השכילה שהפיצול שהיא עשתה במגזר הערבי, חילקה אותנו : בדואים, דרוזים, צ'רקסים, ערבים, זה פעל בסוף לרעתה. בחינוך, נגעתם הרבה בחינוך, אי אפשר להתעלם ממה שנאמר, ממה שאמרה מריאן. כאשר נשים עובדות במשק בית וברווחיות 5000 שקל, אין מה לעשות, צריך תקציבים, הפערים בתקציבים זועקים לשמיים.

אני אתן לכם דוגמא קטנה, חברי הכנסת שלנו עשו עבודה גרועה מאוד, 922, כולם דיברו שהמדינה והממשלה נתנו לנו איזה פרס גדול. 922 מסתכמת לטענת הממשלה 16 מיליון שקל, כל התכנית היא 6 מיליארד שקל ו10 מיליארד זה התקציבים הרגילים שלנו. צריך עוד החלטות כאלה כדי לסגור את הפערים, אנחנו מדברים על מושג שהכרנו אותו בשנות 90 שקוראים לו אפליה מתקנת.

יש כאן משהו שכולכם פספסתם, אף אחד לא דיבר על זה : אזורי תעשייה, אנחנו לא מצפים שכל תושבי המגזר הערבי, לא מצפים שכולנו נהיה אורחי דין ורופאים ורואי חשבון, אנחנו חברה בשלמותה. תראו לי אזור תעשייה מפותח, נצרת יותר גדולה מרעננה - תראו איזה אזור תעשייה יש ברעננה ומה יש בנצרת. לנו בטייבה יש אזור תעשייה שרק עכשיו התחלנו להתמודד אתו.

תקציבים, תראו, איכות חיים זה הדבר הכי שמתחילים בו, ביום בטייבה מרגישים אותו, למה? כי ב2022 השקעתי 620 מיליון שקל, אז פתאום יש שקט בטייבה, יש חינוך שהרבה הסביבה באים ללמוד בטייבה, אני מקבל עכשיו 82% זכאות בגרות, כבישים וזה. הסטטוס הכלכלי הוא מביא איכות חיים, וזה מדאיג אותנו דרך אגב, אתם יודעים למה? כי אצלנו מתחיל גם להיות פערים חברתיים במגזר הערבי, ההשכלה הגבוהה הפכה לעשירים במגזר הערבי זה מאוד מפחיד אותנו, אני מרשה לעצמי לשלוח את הילדים שלי, אנשים בסטטוס כלכלי טוב מרשים לשלוח את הילדים לחוגים. אני שמעתי אותך, אנחנו משלמים, אנחנו 28% מהאוכלוסייה, התקציבים שאנחנו מקבלים מהמיסים שאנחנו משלמים הם בערך 40%, 40% ממה שאנחנו משלמים למדינה. אז כן, חינוך הוא כסף, הוא כלכלה וצריך להשקיע, כי כשתלמיד בכפר סבא ומושקע בו 1460 ובבקה 480 שקל, ברור, מכאן מתחיל הפער, מכאן מתחיל הפער!

המדינה לא עושה! אני משתתף בהרבה דיונים כאלה, אני בתכנית מקום להון האנושי של משרד הפנים אחד הפערים שקיימים זה היכולות, אתה בונה חברה, צריך להיות, הראייה היא טווח קצר וגם טווח ארוך. טווח קצר. עוד החלטת ממשלה לסגירת פערים בהמון דברים אבל בעיקר בתעסוקה, אזורי תעשייה וכדומה, היום המגזר

הערבי מפחד ללכת למגזר היהודי, מפחדים. אתם יודעים מה, הייתי בעראבה בבוקר, היה מחזה שהדהים אותי, הלכתי לאבל בבית אבליים, בטייבה אין בית אבליים בבוקר כי כאן אין הרבה אבטלה. בעראבה מאות אנשים מגיעים בבוקר ואני אומר לא, לא, לא אנשים האלה לא עובדים!

אלה פערים שיש להתייחס אליהם, המדינה צריכה להשקיע בתכניות אמתיות לא לזרוק את הכסף ויאללה תיקחו, מה שהם גם נותנים זה פשוט נדבות פשוט נדבות. כשממשלה מדברת בעוונות למגזר היא בעצם מדירה אותו, מדירה אותו בכל המישורים. צריך לעצור את הדברים האלה לא ניכנס לפוליטיקה, אם אנחנו אזרחים ששואפים לשוויון והמדינה, אני מדבר רק בשם המדינה ולא בשם הממשלה כי אני אזרח המדינה, ממדינה שרוצה להתייחס אלי כאזרח היא צריכה לתת לי בדיוק מה שאתה מקבל ומה שהוא מקבל. אני אומר משפט בבדיחה, לערבים הכי קל להאשים את היהודים, זה נכון אבל בהרבה דברים אנחנו יודעים לבקר את עצמנו, אנחנו לא מנהלים את הערים שלנו נכון, הרבה ביקורת, אבל בואו תתחילו לפחות, תתנו את החלק ואחר כך תבקרו אותנו. אל תשאירו אותנו ככה, אני מכיר את המגזר הבדואי, לא יודע מי המציא את המגזר הזה, המגזר הבדואי, דרוזי, ערבי זה שישוע. יש אינטרס למישהו במדינה הזאת, אזור לחיות בפחד, המדינה חייב בפחד כלפי אזרחיה הערבים. איפה נשמע דבר כזה, מפחדים מאינינו על מה? 70 שנה אף ערבי לא עשה פיגוע בתל אביב, ואם קרה כולנו תעבנו אותו, למה מפחדים מאתנו? למה לבן שלי אסור לחיות בתל-אביב בתנאים של הבן של תל-אביב, אני יודע שלהברה יהודים יש בעיה לחיות בתל אביב.

אלה דברים שכל אחד צריך להבין אותם, אסור לחיות בפחד, אנחנו אזרחי המדינה שואפים לשוויון במדינה והכי חשוב – אנחנו כן מאמינים שאפשר לחיות ביחד ולעשות את הדברים ביחד, ואני שמח על המפגש הזה שבו יהודים מתייחסים למגזר. ונאמר דבר נכון, זה מקצועי, אנחנו לא רוצים ברגש, תתייחסו, שהמדינה תתייחס אלינו כפי שמתייחסת להרצליה. ראש עריית טייבה רוצה שיתייחסו בתקציבים וביחס כפי שמתייחסים בהרצליה.

ככל שעולה איכות החיים, הרבה בעיות נפתרות, ככל שעולה איכות החיים, הרבה דברים מסתדרים בחיים. אי לנו שהגענו למצב, ערביי ישראל, שחושבים לעשות שני ילדים וכלב ורכב, על מה שאנחנו חושבים היום. זה אמת מה שאני אומר לכם, אין יותר משלושה ילדים, זה אותנו מפחיד וזה קורה כאן מפחד לעוני. עזבו את טייבה, אנחנו חייב בגוש דן, תלכו לצפון לדרום – עשרות אלפי בתים ללא טיח שם. המדינה צריכה לחשוב על זה, בסוף אם לא טוב בטייבה הילד יגנוב בכפר סבא, ילך וירביץ לילדים כדי לקחת להם את הסמרטפון מתל אביב. ואנשים לא מפנימים את זה, צריך להיות בטייבה טוב כדי שאנחנו נלך לאנשי תל אביב טוב ולא נקלקל להם. תודה לכם ותודה שבאתם לטייבה.

פרופ' צבי אקשטיין, ראש מכון אהרן למדיניות כלכלית; דיקן בית ספר טיומקין לכלכלה, הבינתחומי הרצליה

קודם כל תודה על כל ההערות, זה היה דיון מעניין, אני רוצה לחזור לשתי המצגות לתת כמה שורות:

1. הממצאים על יכולות, זה שזה מעלה את אחוז הזכאות ב-5% גם אצל היהודים וגם אצל הערבים, זה נכון שהתנאים הסוציאקונומיים אולי יוזמים דברים דומים אבל אנחנו רוצים לעלות את כולם.
2. אם שמתם לב בשורה האחרונה של מריאן, ללא הסתכלות על נתונים פרטניים התוצאות עד עכשיו, עם כל הכבוד לגרפים, עדיין לא ראינו תוצאה חד משמעית לגבי שוק העבודה.

בסופו של דבר אנחנו צריכים לשאול את עצמנו אם ב-922 הבאה יתנו יותר כסף לחינוך האם זה באמת ישפר את המצב? לא רק זכאות לבגרות, גם בגרות איכותית וזה יוביל אותם למקום יותר טוב בשוק העבודה. יש את הנתונים האלה ואפשר ללמוד ובסופו של דבר זאת המטרה.

אני חושב שהתוצאה שזאביק האלה זה תוצאה חד משמעית, שיש מגבלת היצע שנובעת ע"י המל"ג של הכשרה למקצועות רפואיים, אין ספק, ייקחו את האוניברסיטה של ג'נין ויעבירו את לטייבה, אז כלום יהיו במצב יותר טוב, בלי קשר לסינגליג, גם שם יש סינגליג. בגדול יש כאן תוצאה חד משמעית, כמה התשואה של זה יכולה לעלות.

הנקודה היא שהאפליה היא קריטית ואנחנו יודעים איך פותרים אותה ואני אגיד לכם דבר אחד על הממצאים שישנם, זה לא קשור גם לאפליה, זה שאנשים אוהבים לעבוד במקום שיש אנשים כמוהם. כולם, בכל המקצועות, כל האנשים, וגם האנשים ששוכרים אנשים אוהבים לשכור אנשים כמוהם. מצד שני, למדנו

שלדיוורסיטי יש ערך לחברה הכללית וגם לפירמה. אני חושב שאחד הדברים האלה, של לקדם את הנקודה שדיוורסיטי זה טוב לחברה למרות שאנשים מעדיפים אחרת, בלי קשר זה גם נכון לגבי ג'נדר, זה נכון לגבי ערבים. זה נקודה נפרדת. תזכרו בשקף הראשון, כנראה שבין 50%-70% מהפער הוא תוצאה של חינוך ואם אנחנו נצליח לצמצם את הפערים יותר מהר, שהפערים יצטמצמו למרות כל הדברים האלה – זאת בעצם המטרה של השקל השולי בהשקעה בחינוך.

נקודה אחרונה, הממצאים פה זה להשקיע בקבוצה החלשה, יש כאלה שטוענים שיש להשקיע בקבוצה החזקה, אני בטוח שלהשקיע בשתי הקבוצות זה מצוין אבל שוב, איפה השקל השולי נותן תשובה יותר גדולה למשק?

אנחנו לא יודעים, וחלק מרכזי זה שיש לנו נתונים ואנחנו כן יכולים לדעת, אם היו לנו תכניות שעובדות גם על הקבוצה החזקה וגם על הקבוצה החלשה ולעשות את השוואה ביניהן, אני חושב שאנחנו לאורח הזמן נדע קצת על זה.

מילה אחרונה, לגבי הגיל הרך, סליחה שאני אומר את זה, אני עוכב אחרי המחקר הזה שהאיש שמוביל אותו במחקר העולמי קיבל את פרס לאן-דוד לאחרונה וקיבל נובל ב-2000, האקמן. אנחנו יודעים שקבוצות בסיכון שלוקחים מדגמים ילדים שנמצאים בסיכון בגיל הרך ויש להם פגיעה, איך אנחנו פותרים את זה, עד כמה שאני יודע אין פתרון פדגוגי מוכח.

מר יהודה ברוניצקי, מנהל ברוניצקי השקעות בע"מ

רציתי להגיד דבר אחד, כוחות תעשייה ותעסוקה זה משהו שבסוף מסדרים כולם, יש דבר כמו ארצות הברית אז אולי לבנים שם רוצים להיות עם לבנים, אבל מתי שיש משהו מוכשר זה שובר את זה. החינוך הוא זה ששובר את זה כי התעשייה במשק צריך כוחות והדבר הפנטסטי עכשיו זה שנמצאים במצב שאנשים צריכים כוחות. אז זה צריך להיות, לא נותנים את העבודה להודים כי לא כל כך נוח לעבוד עם הודים.

פרופ' עומר מואב, מכון אהרן למדיניות כלכלית; בית ספר טיומקין לכלכלה, הבינתחומי הרצליה

האמת שאין סתירה בין הדברים, צביקה צודק, אנשים אוהבים לעבוד עם אנשים דומים להם. מצד שני, הכוחות הכלכליים, שזה מילטון פרידמן שהסביר לנו שבסוף הכוחות הכלכליים נותנים יתרון למי שמתגבר על אפליה.

אני לרוב מסיים בסיכום קצר של הדברים, אבל מאחר ופה עלתה תמונה ברורה אז נוותר. תודה רבה לכולם.

רשימת משתתפים בשולחן עגול בנושא :
"כיצד ניתן להתמודד עם אתגרי ההון האנושי בחברה הערבית?"
 31.03.2019

מר נאיל אבו יוסף	ראש צוות בעמותת יכולות
עו"ד וסאם אגבאריה	שותף בחברת SEVEN
מר פואד על עמרני	מנהל תיכון אלתקווה, רהט
גב' אגדיר גמיל אבו זרקא	מנהלת קמפוס האוניברסיטה הפתוחה ואדי ערה בגבעת חביבה
מר ריפעת איסמעיל	יועץ כלכלי ומנהל חשבונות, קבוצת עפיפי
פרופ' צבי אקשטיין	ראש מכון אהרן למדיניות כלכלית, דיקן בית ספר טיומקין לכלכלה, הבינתחומי הרצליה
מר ירום אריאב	יו"ר לביא קפיטל
מר נחום בלס	חוקר חינוך בכיר, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל
פרופ' בנימין בנטל	פרופסור אמריטוס וראש תחום מאקרו; אוני' חיפה ומרכז טאוב
גב' ליאור בראון	רכזת חינוך אגף תקציבים משרד האוצר
גב' דיתה ברוניצקי	מייסדת אורמת
מר יהודה ברוניצקי	מנהל ברוניצקי השקעות בע"מ
מר אשרף גיאבור	מנהל התכנית הלאומית להנגשת השכלה גבוהה לחברה הערבית "רואד"
ד"ר נעם גרובר	כלכלן בכיר, המועצה הלאומית לכלכלה
מר דניאל גריליכס	עוזר מחקר, מכון אהרן למדיניות כלכלית, המרכז הבינתחומי הרצליה
מר אחסאן הנו	מנכ"ל אלפאנר
עו"ד אריאל וייס	מנכ"ל יד הנדיב
פרופ' אבי וייס	נשיא מרכז טאוב; מחלקה לכלכלה, אוניברסיטת בר-אילן
ד"ר סאמר חאג' יחיא	בנק לאומי; המרכז הבינתחומי הרצליה
פרופ' משה חזן	אוניברסיטת תל אביב
גב' סוזן חסן	ראש תחום תעסוקת חברה ערבית ותכניות קידום, Jdc tevet
גב' רים יונס	בעלים אלפא אומגה בע"מ
גב' מרים כבהא	נציבת שוויון הזדמנויות בעבודה, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים
מר נסים כהן	מנכ"ל עמותת יכולות- מיסודה של קרן רש"י
ד"ר אסנת ליפשיץ	סגנית דיקן בית ספר טיומקין לכלכלה, הבינתחומי הרצליה
ד"ר אביחי ליפשיץ	חוקר בכיר, מכון אהרן למדיניות כלכלית, הבינתחומי הרצליה
ד"ר טלי לרום	חוקרת בכירה, מכון אהרן למדיניות כלכלית, הבינתחומי הרצליה

מכון טאוב	גב' שביט מדהלה
מכון אהרן למדיניות כלכלית, בית ספר טיומקין לכלכלה, הבינתחומי הרצליה	פרופ' עומר מואב
עוזר מחקר, מכון אהרן למדיניות כלכלית, הבינתחומי הרצליה	מר קיריל מוסקלוב
עוזרת מחקר, מכון אהרן למדיניות כלכלית, הבינתחומי הרצליה	גב' חנין מטר
מכון אהרן למדיניות כלכלית, בית ספר טיומקין לכלכלה, הבינתחומי הרצליה	פרופ' רפי מלניק
חוקרת בכירה, מכון אהרן למדיניות כלכלית, הבינתחומי הרצליה	גב' שרית מנחם כרמי
ראש עריית טייבה	עו"ד שועאע מנצור
מנהלת בית ספר אורט ערבי לוד	גב' שירין נאטור חאפי
שותף כללי ; ויולה ווצ'נרס	מר רונן ניר
חוקר בכיר, מכון אהרן למדיניות כלכלית, הבינתחומי הרצליה	ד"ר סרגיי סומקין
מנהל בית ספר מקיף בית ג'אן	מר ג'לאל סעד
מייסד ומנכ"ל משותף צופן	רו"ח סאמי סעדי
יו"ר מגדלי הים התיכון, אנלייט אנרגיה	מר יאיר סרוסי
אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר	מר נגיב עמרייה
בעלים וראש חטיבת תחבורה ולוגיסטיקה, קוצת עפיפי	מר וליד עפיפי
מנהל אגף תכניות לאומיות מערכתיות, משרד החינוך	מר מוהנא פארס
שותף וסמנכ"ל פיתוח עסקי, צים אורבן ליין	מר יואב קפלן
אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר	מר זאב קריל
מנהלת קרן ביחד משפחת סטלה ויואל קרסו	גב' עתר רזי אורן
רפרנטית השכלה גבוהה בתקציבים, משרד האוצר	גב' נועה שוקרון
חוקרת בכירה, מכון אהרן למדיניות כלכלית, הבינתחומי הרצליה	גב' מריאן תחאוכו
יו"ר ומייסד Centers Babcom	מר עמאד תלחמי

מכון אהרן ופרויקט השולחנות העגולים:

מכון אהרן למדיניות כלכלית החל את פעילותו בחודש מרץ 2014, וחזונו הוא לתמוך בצמיחה כלכלית ובחזקת חברתי בישראל על ידי עיצוב אסטרטגיה והצעות לתוכניות מפורטות למדיניות כלכלית המבוססות על ידע בין לאומי מעודכן. בראש המכון עומד פרופ' צבי אקשטיין, ועם חברי הדירקטוריון נמנים: פרופ' מרטין אייכנבאום, מר שלמה דוברת (יו"ר), מר ארז ויגודמן, פרופ' אמיר ירון, פרופ' רפי מלניק, פרופ' דני צידון, ד"ר טלי רגב, הגב' עופרה שטראוס, מר חיים שני ומר שאול שני.

המכון יקיים מספר פעמים בשנה "שולחנות עגולים" בנושא ספציפי, אשר יהוו מקום מפגש לחוקרים, מקבלי החלטות, ובכירים במגזר העסקי והציבורי, במטרה לערוך דיונים מקיפים ועמוקים בנושאים אקטואליים. המושב יחל בהצגה קצרה של נייר רקע ואחריה מספר הרצאות קצרות מאת חלק מהנוכחים. לאחר מכן יחל הדיון, שינוהל על ידי יו"ר השולחנות העגולים פרופ' עומר מואב, במסגרתו כל אחד מהנוכחים יוכל להביע את דעתו בקצרה ולהגיב לדבריהם של האחרים. הדיון יהיה סגור לכלי התקשורת. בסופו של המושב יפורסם לתקשורת נייר סיכום שיכלול תקציר או תמלול העמדות של הנוכחים (לאחר אישור הדוברים) והתובנות שעלו במהלך הדיון.